alfa

A LÁNGOLÓ KŐ

BAKTÉRIUM-VÁLTOZÁSOK

ELSZAKÍTVA

VAJK MEGKERESZ-TELÉSE

ASTERIX ÉS AZ ÜST

RÓZSASZÍNŰ VÁROS

FÖLDÖN, VÍZEN, LEVEGŐBEN

ALFA ÁLLATKERT

A FRANCIA FORRADALOM

FRÁTER GYÖRGY 1435 HELYETT...

LÁZADÁS

(Grafika: National Geographic)

1989. AUGUSZTUS
ÁRA: 30,— Ft

Ifjúsági Magazin
alfa
XI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM
A NEMZETKÖZI ÚJSÁGÍRÓ SZERVEZET MAGAZINJA TÍZEN TÚLIAKNAK
Megjelenik minden második hónapban, az Interpress Magazin mellékleteként
Főszerkesztő: IVANICS ISTVÁN
Felelős szerkesztő: DÁVID CSABA
Szerkesztő: SÜLE GÁBOR
Szerkesztőség: Budapest II., Rózsahegy utca 3/B 1024 Telefon: 153-883
Postacím: Budapest, 1525, Pf. 46
INTER PRESS
Kiadja a Nemzetközi Újságíró Szervezet Interpress Kiadó, Nyomda és Reklám Vállalata, Budapest II., Mihályfi Ernő utca 14. 1022 Telefon: 350-945
Felelős kiadó: DR. POLLÁK MIKLÓS vezérigazgató
89.0122
Athenaeum Nyomda, Budapest rotációs mélynyomás
Felelős vezető: SZLÁVIK ANDRÁS vezérigazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest XIII., Lehel u. 10/A 1900 – közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1 évre: 180,– Ft, ½ évre: 90,– Ft, egyes szám ára: 30,– Ft. Megjelenik: kéthavonként. Külföldiek részére előfizethető az Interpress Kiadó, Nyomda és Reklám Vállalatánál, 1022 Budapest, Mihályfi Ernő u. 14. Előfizetési díja: US $ 11,– egy évre, mely összeg átutalható a Magyar Nemzeti Banknál vezetett BC–401–6306–144–01 sz. számlára.

HU ISSN: 0138–9351

Lapterv ező grafikus: GÁLÓCSI ÁGNES

A lapban megjelenő színes reprodukciókat Kresz Albert készítette

Fotók és illusztrációk: PAN (2-3; 20–21.) P.M. (14–15; 16–17; 18–19.) National Geographic és LPS (34–35.) Smithsonian (46–47.), valamint a szerkesztőség archívumából.

A LÁNGOLÓ KŐ

Meglepő, hányféle borostyánt különböztettek meg régebben a szakértők, akik szerették, gyűjtötték, vagy éppen megmunkálták a tengerparton, erdőben lelt különös képződményt. A fekete borostyánt például nagyon kedvelték, de csak kis darabokban és ritkán akadtak rá. Volt „káposztalevél" amely nevét világos, enyhén zöldes árnyalatáról kapta, nagy becsben tartották a fehér borostyánt, amely kemény, nem áttetsző. A legértékesebb a „gyöngyház borostyán" volt, de ismertek tüzes, a habos, a sárga és még sokféle változatot.

Hogy honnan ered a borostyán? Hát onnan, hogy Héliosz napisten fia, Phaeton addig könyörgött atyjának, míg az megengedte, hogy tüzes paripák vontatta szekerét, a Nap Szekerét végighajtsa az égen. Phaeton felállt a kocsiba, megindult, a lovak pedig megérezték, hogy gyenge kéz tartja a gyeplőt… elragadták a kocsit és kényükre-kedvükre száguldoztak vele. Egyszer túl magasra s az emberek és növények majd megfagytak odalent a Földön, máskor olyan közel, hogy a lángoló hőségtől minden megégett. (Ekkor pörkölődött sivataggá az afrikai föld és feketére égtek lakói.) Zeusz főisten megelégelte a dolgot s villámával agyonsújtotta Phaetont, amikor pedig leánytestvérei siratták bátyjukat és átkozódtak, őket büntetésből nyárfákká változtatta. Ők tovább siratták bátyjukat, könnyük gyantaként végigfolyt a fatörzseken és megdermedve borostyánná változott.

A legenda szinte természettudományos pontossággal mondja el, hogyan is keletkezik a borostyán. Valóban, vagy negyvenmillió évvel ezelőtti fenyő- és pálmafajták gyantája, megkövesedve. Ha tüzön felolvasztjuk a borostyánt, erősen gyantaillatú folyadékot kapunk. Régebben gyógyszerként is használták oldatát.

Egy Jacob Heise nevű borostyánmegmunkáló művész készítménye 1650-ből

Ékszerként pedig már évezredekkel ezelőtt is alkalmazták, ráadásul varázserőt tulajdonítottak neki. Hogyisne! Hiszen, ha a borostyánt megdörzsöljük, magához vonzza a fűszálat, fonalat vagy apró papírdarabot. Elsősorban a fonalat… miért? Mert az ókori görögök gazdagabbja például borostyánból faragta az orsót, amelyre fonás közben a fonalat felcsavarták, a forgástól a borostyán feltöltődött elektromossággal és magához vonzotta a fonalat. Elektromossággal… igen, az ógörög nyelvben így is hívták a borostyánt, elektron.

És a magyar borostyán szó? Az bizony német eredetű, fénye, csillogása miatt ugyanis „égő kő" néven nevezték, vagyis brennender Stein, ebből lett a Bernstein, ebből pedig a magyar borostyán. A szláv nyelvekben eredetileg „jantar" volt a neve (állítólag a föníciaiak „jain-itar" vagyis tengeri gyanta kifejezésből). Ez a szláv jantar pedig a magyar gyanta szó eredete is. Az arabok „anbar" névvel illették, jelezvén, hogy égetés, olvasztás közben erős illata van… ez az anbar lett később az „ámbra" szó szülője, amellyel a cetektől származó, erős illatszert jelölik.

Ha már ennyit megtudtunk a borostyán neveiről, érdemes fölidéznünk még egy legendát, amely azt vizsgálja, miért elsősorban a tengerpartokon, elsősorban a Balti-tenger partján lelhető ez a szép kő? Valahol a lengyel partok közelében, a Balti-tenger mélyén lakott a gyönyörű Jurata királyleány, méghozzá – ez természetes! – csupa csillogó borostyánból épült ragyogó palotában. Termeiben a bútorok és ékszerek ugyancsak borostyánból készültek, a szivárvány minden színében ragyogott a sok csoda. Jurata azonban odahagyott mindent, hogy a parton szerelmesével a szegény halászlegénnyel találkozzék. Atyja, a morc tengeri király megtudván a dolgot, felfordította a szegény halász hajóját, leánya borostyánpalotáját pedig iszonyú haragjában egy csapással szétmorzsolta. Az aranyosan csillogó csodás építőanyag szétszóródott ezernyi apró darabban a tengerfeneken. Ahányszor a tenger királya haragos, tehát vihar dúl a vízen, a hullámverés az egykori palota darabkáit kidobja a partra, hogy az emberek emlékezzenek Jurata és a halászlegény szerelmére, no meg, a morc tengeristen bosszújára.

Megint csak olyan legenda ez a borostyánról, amelyben van egy pontos, valóságos elem. Viharos szélverés idején hordják ki a hullámok a mélyebben fekvő rétegekből a borostyánt. A mai Balti-tenger vidéke ugyanis abban a bizonyos ősi korban, negyvenmillió éve forró, trópusi erdőkkel volt benőve. A fák gyantája gyakran apró követ, rovart, füszálat nőtt (pontosabban folyt) körül, olyan finoman, hogy a rovarok szárnya épen maradt. Aztán mélyebbre, földbe vagy vízbe kerültek ezek a darabok, hogy évmilliókkal később felszínre kerüljenek. Feltételezik, hogy valamilyen betegség gyötörhette azokat az ősi fákat, ezért választottak ki olyan nagy mennyiségű gyantát. És olyan gyorsan…! Hiszen egy pillanat alatt kellett a finom, hamar szilárduló folyadéknak körülfolynia például egy törékeny szárnyú rovart… Észak-Lengyelországban akadnak olyan, főként mélyebben fekvő, vizenyős erdők, ahol a talajból kerül elő a borostyán, de az „igazi" lelőhely a tengerpart, ugyancsak tengerparton lelik a borostyánt Szicíliában, Romániában, Birmában, Kínában és Haiti szigetén.

Drágalátos szekrényke – egy XVII. századi mester készítménye

A borostyán körülbelül 79 százalékban szénből, 10 százaléknyi oxigénből, 11 százaléknyi hidrogénből áll, és elenyésző mennyiségben kén is van benne. Általában kicsi darabokban találják, de néha több kilogrammos rögök is akadnak. Ezüsttel együtt használják legtöbbször, ezüstbe foglalják a csiszolt darabokat, s lesz belőlük gyűrű, nyakék, ruhadísz. De használták használati tárgyak díszítésére is, szipka, pipa csutorája, gomb, kés nyele egyaránt készült – és készül – borostyánból.

Híres volt egy évezreden át az úgynevezett borostyánút, amely a Balti-tengertől Magyarországon át Itáliába vezetett. Sokat harcoltak a borostyánért, azokért a városokért, amelyek műhelyeiben finom tárgyakat készítettek a mesterek a tenger könnyéből.

Vajk megkeresztelése

A lemeztelenített vállú fiatalember, Vajk, a keresztségben az István nevet kapta. Amikor aztán király lett, István királynak nevezték, halála után néhány évtizeddel pedig szentté avatták. Azóta Szent István néven emlegetjük...

Vajk megkeresztelése egy kicsit azt az egész korszakot is jellemzi, amelyet Géza fejedelem indított és fia, az Istvánná keresztelt Vajk teljesített be. Nem lehet tovább a korábbi viszonyok között élni, az ország, a nemzet sorsa előbb-utóbb az lesz, hogy széthullik, erősebbek és fejlettebbek ráteszik a kezüket, bekebelezik, más államok felosztják egymás között. Hacsak... hacsak valaki hozzá nem lát, hogy ügyes politikával és jó, értelmes belső átszervezéssel fölemelje és megmentse.

A hagyomány szerint István király augusztus 15-én, Mária ünnepén halt meg. És ugyancsak a hagyomány szerint halála előtt így imádkozott: „Ég királynője, e világ dicséretes újjászerzője, végső könyörgésemben a szentegyházat a püspökökkel és a papsággal, az országot a néppel s az urakkal a te oltalmadra bízom; nékik utolsó istenhozzádot mondva lelkemet a te kezedbe ajánlom!"

Az augusztusi Mária-ünnep, amelyet nálunk magyarosan Nagyboldogasszony névvel is emlegetünk, alig néhány nappal előzi meg a szent király emlékünnepét. Vajk megkeresztelése bizonyosan nem úgy zajlott le, ahogyan azt Benczúr Gyula képe ábrázolja. Bizonyos, hiszen itt barokk oszlopok között, barokk ruhába öltözött papok és urak láthatók... de hát Benczúr nem is arra törekedett, hogy régészeti hűséggel keltsen életre egy történelmi jelenetet. Nem azt akarja sugallni a képpel, hogy „így történt", hanem azt, hogy „ilyen fontos és ünnepélyes" dolog volt ez a keresztelő. Hiszen Benczúr Gyula, aki 1844-től 1920-ig élt, éppen abban az időben kezdte tevékenységét, amikor Magyarország feléledt Ferenc József szörnyű terrorja után, amikor csak a vesztes szabadságharcra és a vértanúkra emlékezhettek az emberek. Olyan jól eshetett hát felidézni azt a történelmi alakot, aki okosan szervezett, sok-sok vihart túlélő, a korabeli Európa más országaival egyenrangú (mai szóval modern) országot alakított ki...

BAKTÉRIUMVÁLTOZÁSOK

A penicillin és társai kezdetben szörnyű pusztítást végeztek a baktériumok között. A mikrobák manapság már szinte semmibe veszik ellenfeleiket, sőt egyesek táplálkoznak is belőlük.

Eleinte azt hitték, hogy ez egy természetes kiválasztódási folyamat eredménye: néhány megváltozott, úgynevezett mutáns baktérium ellenáll az antibiotikumnak. Ezeket aztán csak újabb antibiotikummal lehet elpusztítani.
Jóllehet az elgondolás logikus volt, az igazi magyarázat mégsem ez. Az antibiotikumokkal szembeni ellenálló képesség kialakulásában az úgynevezett „akrobatagének" játszanak fontos szerepet. E különleges gének létezése megkérdőjelezi a klasszikus öröklődéstan egyik legszentebbnek vélt dogmáját is, mely szerint „a szerzett tulajdonságok nem öröklődnek".
Egy nemrég elhunyt angol kutató, dr. E. D. G. Murray különös mikrobagyűjteményt állított össze még az antibiotikumok megjelenése előtt. Míg mások lepkéket vagy rovarokat gyűjtenek, dr. Murray 1917 és 1954 között Európában és Ázsiában több száz, főként embert fertőző baktériumtörzset gyűjtött össze. Lepecsételt kémcsövekben, különleges táptalajon őrizte meg őket.
Ezek az „ősi" baktériumok rendkívül értékesek, mert többségük még sohasem érintkezett antibiotikummal, míg a mai kórokozók nagy része már bizonyos antibiotikumokkal szemben ellenálló. E két mikrobacsoport összehasonlításával fény derülhetett arra is, hogy „tanultak meg" védekezni a baktériumok.
A baktériumok elkülönült sejtmag nélküli egysejtű szervezetek. Tehát nem veszi körül őket membrán, ellentétben a fejlett szervezeteket felépítő magvas sejtekkel. A baktérium genetikai információinak nagy része egyetlen kromoszómájában, a kör alakú, hosszú DNS-molekulában összpontosul. A genetikai örökség fennmaradó része pedig kis, kör alakú molekulákban, az úgynevezett plazmagénekben tárolódik. A plazmagéneknek a baktériumok életműködésében, szaporodásában nincs szerepük. Azonban képesek genetikai információt továbbítani baktériumtörzsek, fajok és nemek között. A genetikai információkat pedig a plazmagének apró részecskéi, az „akrobatagének" továbbítják.
Ez a bizonyos akrobatamutatvány – melyet néhány éve elképzelni se tudtunk volna – megváltoztatta a baktériumokról alkotott elképzeléseinket. Bebizonyosodott, hogy egyetlen baktérium meghatározott gének segítségével képes megismertetni egy egész mikrobatelepet saját „ismereteivel".
Ez eredményezi tehát azt is, hogy a mikrobák tömegesen ellenállnak az antibiotikumnak, amit akár génjárványnak is nevezhetünk.
Ezért mondhatjuk tehát, hogy már a baktériumok sem olyanok, mint régen. Az első antibiotikumot, a penicillint az 1940-es évek elején alkalmazták először a gyógyászatban. Néhány éven belül sok baktériumra már hatástalan volt a penicillin. Hasonló sorsra jutottak a későbbi gyógyszerkészítmények is (streptomycin, tetrán, erithromycin).
Hogy jobban megértsük a baktériumok védekezési mechanizmusát, tudnunk kell, miként támad az antibiotikum. Vegyük például a penicillint.
A támadás a baktérium sejtmembránja ellen irányul. Ez a membrán cukrokból és szilárd hálóként összefonódó aminosavak láncolatából áll – ez adja a baktérium jellegzetes alakját. Az aminosavak enzimekkel kapcsolódnak egymáshoz. Szerepüket a halászháló javításához használt zsineghez lehet hasonlítani. Az enzim „tudja", hogy az aminosavakat össze kell kötnie. A penicillin fölépítése pedig hasonlít arra az aminosavéra, amelyre a baktériumnak szüksége van membránszintéziséhez.
Ha szaporodásakor penicillin van a baktérium közelében, az enzim „téved", és nem a szükséges aminosavval lép kapcsolatba, hanem a „csalétek" penicillinnel. Így a membrán hibásan épül föl, a baktérium szétdurran, elpusztul.
Ám a baktérium tud ez ellen védekezni egy olyan enzim termelésével, amely felkutatja a közelben található penicillinmolekulákat. Amint megleli őket, rájuk kötődik, elgyengíti vagy tönkreteszi őket, eközben az építő enzim folytathatja munkáját. A penicillint megtámadó védekező enzim neve penicillináz. (Az enzimeket általában azon molekulák nevének -áz toldalékos alakjával jelölik, amelyekre hatnak.)
Az ellenállóvá vált baktériumok elpusztítására már más antibiotikumot kell találni, olyat, amit a penicillináz nem ismer föl. A szaporodásra törő baktériumok és az őket megzabolázni akaró ember között tehát szakadatlan küzdelem folyik. Gyakorlatilag nem létezik olyan antibiotikum, amely ellen a baktérium ne tudna védekezni.

Asterix ÉS AZ ÜST

Írta: Goscinny
Rajzolta: Uderzo
Fordította: Timár György

© DARGAUD, EDITEUR, PARIS, 1961, BY GOSCINNY ET UDERZO

ISTEN ÉLTESSE!

Lehetséges, hogy ha most egy sohasem létező, de ötletesen megrajzolt Galliában élnénk, akkor Tímár Györgyöt „Magyarix" néven ismernénk? Lehet... csak az a kérdés, hogy akkor ki találná ki (szerény, semmitmondó szóval: ki fordítaná...) az Asterix-sorozat szövegét? Még az is elképzelhető, hogy a magyar Gallfalva szereplőinek szájába is ő adná az ötletes szöveget.

Tímár György hatvanéves (volt, júniusban). A magyar irodalmi világ és a felnőtt olvasók költőnek, írónak, publicistának ismerik. Az Alfa felnőtt és kevésbé felnőtt olvasói pedig hosszú évek óta minden számban így találkoznak a nevével: Fordította Tímár György. Mármint az Asterixet. Fordította... nem jó szó? De, tökéletes, ugyanis amit ő az Asterix-szöveggel tesz, az a legnemesebb fordítás. Nem a francia szavakat „szótárazza át" magyarra, hanem a képnek és a történetnek megfelelően ÚJRATEREMTI magyarul a neveket és mondatokat, hiszen a mérges kis Asterix nálunk nem francia, hanem magyar. Így lesz a kövér törzsfőnökből Hasarengazfix, a csaló helytartóból Husquiloplus, a bárdból pedig, akinek énekétől mindenki retteg, Hangianix...

A szerkesztőség – feltehetően sok-sok Alfa-olvasó nevében is – jó egészséget, további alkotókedvet s a munkában sok örömet kíván Tímár Györgynek. Isten éltesse!

Azt írja...

...Pallos Levente budapesti olvasónk, aki másodikos gimnazista, hogy az Alfában „majdnem minden cikket elolvasok, a növényekről szólóktól kezdve a történelmiekig. Ugyanez a helyzet a különszámmal is. Egy dolog kivételével csak jót tudok írni az újságról. Ez a dolog a képregény, pontosabban a különszámban megjelenő képregények. Szerintem elég buta történet mind a Conan, mind a Monolit bosszúja: különleges szereplők fantasztikus erővel pusztítják, irtják egymást és az egésznek semmi értelme. Ezzel szemben a kedves Asterix-történetekben legalább humor van. A történelmi képregények (például a Gall háború) a legértékesebbek. Természetesen, ha a többségnek tetszik az, ami nekem nem, és ezért ilyen képregények lesznek a különszámokban, akkor is megveszem majd."
Kérem szépen, értelmes vélemény, kulturáltan előadva.
Kovács Árpád Tokodról:
„A decemberi számban az egyik olvasó panaszkodott a papír minőségére. Az újság papírjának minősége szerintem megfelelő, a képek minősége azonban kifogásolható. A színek gyakran félre vannak nyomva és így élvezhetetlenek. A másik gondom, hogy az Alfára nem lehet előfizetni..."
Kovács Árpád levele már nem az első, amelyben arra panaszkodnak olvasóink, hogy az Alfára nem lehet előfizetni. Tévedés lehet a dologban, ugyanis – természetesen – az Alfára is

lehet előfizetni,

mint bármely más, a Posta által terjesztett lapra. Csak lapunkat olyan kategóriába sorolták, amelynek előfizetési ügyeit kizárólag a Posta Központi Hírlap Irodája intézi (Budapest XIII., Lehel utca 10/A, irányítószám 1900). Sajnálatos, hogy az előfizetés elintézése kissé bonyolult rendszerű, de a szerkesztőséget ne szidják érte, nem tehetünk róla.
Kedves, hangulatos levéllel tisztelt meg minket Károly Nóra Szolnokról, leveléből idézek:

„Javaslattal állok önök elé, hogy milyen legyen az Alfa. Hát... legyen benne képregény (mondjuk Asterix és egy másik történelmi sorozat), aztán szerepelhet benne történelem, régészet, modellezés, számítástechnika, biológia, földrajz, irodalomtörténet stb... Röviden, egy fikarcnyit se változzék. Az pedig a legkisebb probléma lehet, ha a mérete vagy a papír minősége változik. Ezen olyan tragikusan rágódnak egyesek... fölöslegesen."
Utóiratában kedves, 15 éves olvasónk ezt írja:

„Tudják, jobban szeretek beszélni. A levél szövegében is különböző hangsúlyok vannak elrejtve. De megkímélem magukat gyors beszédemtől, így, írásban érthetőbb vagyok. Legközelebb a különszám, majd a júniusi lapszám alkalmával találkozom önökkel."
Kedves Nóra, remélem, ezek a „találkozások" örömödre szolgáltak, legalább annyira, amennyire

ötletekkel teli, vidám

leveled a mi örömünkre szolgált.
A budapesti Kovács Mónika repülőgépekkel, fegyverekkel kapcsolatos kiadványok iránt érdeklődik. Elsősorban a Zrínyi Kiadó gondozásában jelentek meg ilyen könyvek, amelyeket különböző fegyverekről kiváló hadtörténészek írtak. Meglehetősen drága könyvek ezek, de hát van a világon könyvtár is, ahova érdemes bejárni. Mónika rövid, de velős értékeléssel zárja levelét:
„Jó a különszámuk – nem a képregényre gondolok."

Bicskei János pusztaszabolcsi olvasónkat érdekli, mikor jelent meg az Alfa első száma? 1979-ben. Olvasónk levelét így folytatja:

„Önök minden számban közlik, hogy a szerkesztőség nem tud korábbi számokat küldeni, ez beszerezhető Budapesten, VIII., Pál utca 2–4. alatt. De irányítószám sohasem szerepel! Miért nem gondolnak a vidéki előfizetőkre, akik postán szeretnék megrendelni? Szerintem ezért kap a szerkesztőség ennyi lapmegrendelést postán!"

Kedves Bicskei János, igaza van, nem szerepel a cím mellett az irányítószám, ezért leírom: 1085. És hozzáteszem, hogy én is az irányítószámok jegyzékéből néztem ki. Nem szabad ennyire kishitűnek lenni és azonnal széttárt kézzel panaszkodni: „nem gondolnak a vidékiekre...!" Igaz, hogy a szerkesztőség Budapesten van, és elvetemült budapestiek dolgoznak benne, de úgy tudjuk, hogy Magyarország lakosságának háromnegyed része azért még Budapesten kívül él... De félre a viccelődéssel. Sajnos – ezt komolyan gondolom, hogy sajnos – nem azért kapunk annyi laprendelést, amiért Bicskei János jóhiszeműen feltételezi, hanem azért, mert olvasóink között

szinte mulatságosan

figyelmetlenek is akadnak. Ha gond van a lappal, nekünk írnak, ez természetes. De mit szólnak kedves olvasóink ahhoz a tizenkét éves lányhoz, aki egy hete küldte el expressz levélben... az 1987. februári számban megjelent kérdőívet, amelynek beküldési határideje éppen két éve elmúlt!

Bicskei János leveléhez visszatérve:

„Nekem az Alfa jelenlegi formája megfelel! Egyetértek azzal, hogy évente két különszám jelenjen meg! Meg fogom őket venni! Így jó az Alfa az Asterixszel, bár Willám Will hiányzik, Leonard viszont nem kellett volna! Az érdekességek, újdonságok idevalók!

Nem kell több képregény, mert elveszi mástól a helyet! Magam szívesen ráveszek másokat is az újság vásárlására! A tízéves születésnaphoz gratulálok, további jó munkát kívánok!"

Köszönjük a kedves szavakat. Zala Márk 13 éves olvasónk Budapestről írt:

„A képregényeket is szeretem, főleg a történelmi témájúakat, és az Asterixet. Nagyon örültem, amikor megláttam, hogy az Alfában van történelmi képregény. Nekem a lap így jó, ahogy van, de ha valamit változna, én úgyis megvenném. Türelmetlenül várom a tavaszi különszámot, az előző is nagyon tetszett, a képregényekkel együtt, ezek közül nekem

a Gall háború tetszett

jobban. Az 1989. áprilisi számban G. M. véleményével nem értek egyet, de ezért nem haragszom rá, elvégre mindenkinek más az ízlése."

Ez a beszéd...!

Sajnos, sokféle – főként technikai – okból néha meglehetősen régi levelek kerülnek a levelezési rovatba, így például Csánk Norbert Budapestről még akkor írt, amikor frissiben megvásárolta a tavalyi, novemberi különszámot. Ezt írja:

„A különszám kitűnően sikerült, szeretném, ha ezentúl évente készítenének! Nekem még külön meglepetés volt, hogy 120 forint helyett 99-ért tudtam megvenni."

A meglepetés jogos volt, hiszen négy alfányi mennyiség a különszám. Mégis, Csánk Norberten kívül alig-alig akadt olvasó, aki a különszámról írott levelében erre a következtetésre jutott volna. Sőt nagyobbrészt „drága, de..." volt a megközelítés. Ugyancsak pénzkérdéssel foglalkozik számos olvasónk az Alfával kapcsolatban, olyan sokan vannak, hogy még jelzésként sem érdemes felsorolni a nevüket. Még mindig az a bizonyos robbanó csillag izgatja a kedélyeket, mert a „még mindig 30 forint" felirat sokak szemében rémületes ígéretnek hangzott. Hogy nemsokára több lesz...

Hogy mi lesz, az még nem egészen bizonyos. Ismét és ismét csak azt ismétlem meg, hogy 30 forint egy hamburger ára...

Azt írja Tóth Helga, ugyancsak Budapestről:

„Az Alfának ugyan nem vagyok rendszeres olvasója, de egy javaslattal állok elő. Lehetne olyan pályázatot indítani, amely irodalmi jellegű. Önök megadnak egy címet s ennek alapján az olvasók kis novellát írnának, önök a legjobb két-három művet közölnék. A felhívás ezzel a címmel mehetne:

Fiatal írók

kerestetnek. Szívesen pályáznék ilyen címre, és lehetőségem nyílna, hogy írásaimat leközöljék. Gondolom, nemcsak én pályáznék egy ilyen címre."

A lap szerkesztősége azonban egyelőre nem érzi szükségét annak, hogy a tízen túliak irodalmi lapjává váljék. Nem tudom ugyan, hányan szeretnének ily módon „fiatal íróvá" válni, de azt aztán végképp nem tudom, hogy hányan vannak, akik szívesen olvasnák kortársaik ilyen irodalmi munkáit. Ha tévednék, és tömegesen azt követelnék olvasóink, hogy más tizenhat évesek tollából származó írásművekre áhítoznak, akkor persze meggondolandó a dolog. Egyelőre felhívom minden irodalmi érdeklődésű fiatal figyelmét arra, hogy hosszú évek óta megjelenik a Kincskereső, amelynek alcíme hirdeti: irodalmi folyóirat tíz-tizennégy éveseknek.

Végül, ha már ez az augusztusi Azt írja... ilyen „budapestivé" sikeredett, még egy budapesti levél, Bíró Andrástól:

„Ami a februári Alfát illeti, nekem nagyon tetszett. Jó volna, ha több technikai dolog lenne benne. Nagyon szeretném, ha az Alfával leveleznék."

Én pedig továbbra is várom mindazok leveleit, akiknek bármiféle mondandójuk van.

Dániel Gabo

Folytatjuk

ÁPRILISI SZÍNREJTVÉNY

A megfejtés a következő volt: Vörös Rébék, A vörös postakocsi, A vörös sivatag, vörösréz, Vörös tér, vöröskatona, Vörösmarty, Kék Rapszódia, Kékszakáll, Kék Duna, zöldár, zöld fény. Több száz helyes megfejtés közül harmincat sorsoltunk ki, nyereményük 200 forintos könyvutalvány.

Nyerteseink a következők:

Bakó Viktor, Budapest, 1144, **Baksa László,** Kölesd, 7052, **Balogh István,** Baja, 6500, **Bauer Zsolt,** Kőszeg, 9730, **Bujtor Ferenc,** Vonyarcvashegy, 8314, **Császár Tamás,** Alattyán, 5142, **Dancsecs Enikő,** Drávaszabolcs, 7851, **Dénes Ákos,** Felsőzsolca, 3561, **Dudás Péter,** Gödöllő, 2100, **Farkas Antal,** Cece, 7013, **Forintos Katalin,** Százhalombatta, 2440, **Franczen Lajos,** Budapest, 1118, **Gábor Andor,** Szomor, 2822, **Hajdú Gábor,** Tárnok, 2461, **Holczer Gábor,** Komárom, 2900, **Horváth Zoltán,** Győr, 9022, **Huszár Péter,** Budapest, 1011, **Joós Viktória,** Sopron, 9400, **Kalavszky testvérek,** Szarvas, 5541, **Klement László,** Hatvan, 3000, **Marinkás Gábor,** Budaörs, 2040, **Melovics Sándor,** Kazincbarcika, 3700, **Nagy Tamás,** Ecséd, 3013, **Németh Zsolt,** Budapest 1116, **ifj. Tóth Ferenc,** Budapest, 1102, **Tóth Zsuzsa,** Nagydorog, 7044, **Scheibert Andrea,** Vác, 2600, **ifj. Sipos Sándor,** Nagykamarás, 5751, **Sudár Zsolt,** Mohács, 7700, **Sztrehárszki László** Penc, 2614.

Gratulálunk, a nyereményeket postán küldjük el.

Ezúton értesítjük kedves rejtvényfejtőinket, hogy a júniusi számban megjelent A fejedelem című rejtvényünk nyerteseit csak az októberi Alfában közöljük. Szíves türelmüket kérjük.

ELSZAKÍTVA?

Kilenc hónapon át sötétségben él, halk zajok, fojtott hangok között. S éjjel-nappal megállás nélkül egyenletes dobogást hall. Anya szíve dolgozik. Aztán...

Egyszer csak az eddig ölelő, meleg falak szűkülni kezdenek s kifelé tolják. Feje szűk csatornába hatol, az erő egyre nyomja előre, az új élet felé. S amikor már-már vége, amikor lassan megszűnik a fejet szorító, fájó érzés... akkor a szemébe vág a fény. Vérrel még gyengén ellátott tüdejét égeti a levegő.

Hova lett a mama? Idegen kezek fölkapják, durva textilbe csavarják, idegen, ellenséges helyre fektetik. Nincs anya, nincs meleg. Mi lesz velem?

Számos orvos-pszichológus ábrázolja így világrajöttünk pillanatát, a másik oldalról szemlélve. Az újszülött szempontjából.

Az esemény mélyen beleivódik tudatunk legmélyebb rétegébe, az úgynevezett „tudattalan" rétegbe. Onnan időnként visszatér... oktalan rémületek, az elveszettség érzése, félelem valamitől, amit nem értünk. Az emlősállatok ellés után meglehetősen hosszú ideig várnak, mielőtt elharapják az újszülött köldökzsinórját. Az ember viszont rögtön az első pillanatban elvágja a köldökzsinórt. Egy francia orvos, Frederic Leboyer „Születés erőszak nélkül" címen könyvet írt, amely az egész világon híressé vált. Ebben így ír: „Az, hogy a köldökzsinórt azonnal elvágják, ahogyan ma a világ legtöbb szülészetén teszik, vagy csak néhány perc múlva, mint a legtöbb emlősállat csinálja, ez a tény alapvetően befolyásolja a következőket: hogyan kezdődik a lélegzés, s ezáltal hogyan kezdődik az újszülött számára az új élet. Ha a köldökzsinórt rögtön az első pillanatban elvágják, a gyermek agyában hirtelen oxigénhiány áll be. Erre beindul a vészjelző hormonreakció, a szervezet pánikkal válaszol. S az életbe éppen belépő gyermek máris megkóstolta a halál ízét."

Az újszülött első felsírása a legkevésbé sem „érkezésének örömteli jelzése", hanem tragikus segélykiáltás. A gyermeket kiragadták a nyugalom, víz, meleg és sötét világából. Elszakítják anyjától. Van-e ennél nagyobb tragédia? Nagyobb rémület? Némelyek szerint a születés a legnagyobb megpróbáltatás, amelyet életünk során átélünk.

Egyetlen anyaállat sem hagyja el segélyért kiáltó magzatát. Az emberek a kiáltó-síró újszülöttet elkülönített terembe viszik, más, hozzá hasonló kicsik közé. Az anya testének megnyugtató közelsége helyett, a megszokott szívhang helyett magány, félelem. Igen ám, de cserébe minden tiszta, steril. Fehér ágynemű, száraz pelenka. És üresség.

Az ember – az egyetlen értelemmel bíró lény – az egyetlen az emlősök között, amely elválasztja az anyát és gyermeket, közvetlenül a születés után. Minden más emlősanya magához szorítja, nyalja, nyugtatja, hozzálát az első szopás leckéjéhez. Megmutatja gyermekének, hogy van, létezik és védelmet biztosít neki. Vajon, mi emberek, ha ennyire okosak vagyunk, miért vagyunk ennyire buták?

Az első, elveszített pillanatokat ugyanis szinte sohasem lehet többé visszaadni. Az ember is természeti törvények szerint működik, ám a szülészeten ezt ritkán veszik figyelembe. Kinevetik az anya természetes reakcióit és csak az orvosi mesterségben bíznak. Pedig az újszülött lelkén ejtett legkisebb sérülés tízszeresen, százszorosan tér vissza s jelent bajt később a társadalom számára.

Az első, döntő órákban a közvetett testi kapcsolat hiánya, a hosszan tartó elszakítottság gyakran lehetetlenné teszi, hogy anya és gyermeke között kialakuljon a megfelelő, érzelemmel teli kapcsolat. Az anyai érzés az állat és az ember esetében persze nem ugyanaz. Mi képesek vagyunk arra, hogy az ösztön területén túli, erkölcsi területeket is észrevegyük. De azok az erők, amelyek anyai viselkedést váltanak ki az állatoknál, ránk is hatnak s ennek figyelmen kívül hagyása a mai orvostudomány legnagyobb hibái közé tartozik.

A családi szeretet és megértés hiánya a növekvő emberkék személyiségében okoz zavarokat. Akit nem szerettek, az képtelen szeretni. A családtagok, az emberek iránti érzések egyre rosszabbak lesznek, egyre kevésbé megértőek. S az ilyen érzelmi „elszáradások" egyik okát éppen életünk első e világon töltött óráiban kell keresni.

A szülők által kegyetlenül összevert összes gyermek 39 százaléka koraszülött. Életük első heteit inkubátorban, anyjuktól elszakítva töltötték. Az érzelmi kapcsolatot ez egy életre megszakította. A fiatalkorú bűnözők 83 százaléka olyan, akit anyja gyermekkorában elhanyagolt, 86 százalékukkal anyjuk közömbösen vagy ellenségesen bánt. És 96 százalékuk olyan családban nőtt fel, ahol nem létezett erős érzelmi kapcsolat. Ezek az adatok az Egyesült Államokból származnak, s egy 37 tagú szakembercsoport sokéves tanulmányainak eredményei.

Dorota Staszewska lengyel pszichológus a következőket írja.

„Az a szörnyű, hogy orvosi tevékenységem közben a szülőket meg kell tanítanom a gyermek iránti tiszteletre. Miért is nem akarjuk tisztelni saját gyermekeinket? Mert kicsi, nem bánthat. Azokat tiszteljük, akiket kifizetődő tisztelni. Tiszteljük főnökeinket, mert árthatnak nekünk, tiszteljük a szomszédot, mert ezt vagy azt elintézheti számunkra. De a saját gyerekünket? Hiszen mit várhatunk tőle? Hát még az alig megszületett kicsi morzsa! Hiszen nem lát, nem hall, nem érez. Nem érez, mert mi nem akarjuk, hogy érezzen, azt akarjuk, hogy süket és vak legyen. Mert nekünk kényelmesebb, ha a kicsikét tárgyként kezeljük. Megmossuk, becsomagoljuk és félretesszük. Mintha csak az érzékenység a méretektől függene."

Pedig éppen fordítva, minél kisebb gyermek, annál érzékenyebb. Az újszülöttnek még nincs védelmi rendszere. Nem érti, mi történik vele s ezért félelme is óriási. A következmények ezért igen súlyosak. A beteges komorság, az öngyilkosságra való hajlam, az emberi kapcsolatok létesítésére való képtelenség okait a pszichológusok manapság egyre inkább a gyermekkor legelső emlékeiben keresik.

Az egyetemeken a jövendő orvosok éveken át tanulják az emberi test minden részletét, megtanulják a test iránti tiszteletet. Nem csodálkozhatunk hát, ha sokan vannak, akik orvos létükre a betegben munkatárgyat látnak s nem a segítségre szoruló embert. Aki lélekből is áll! Az alapvető kérdés az, hogy mikortól ember az ember? Az élet folytonos, fogamzásunk pillanatától a halálig. Másként szólva életünk pontosan kilenc hónappal a születésünk előtt kezdődik.

ŰRHUMOR

A SZENTÉLY

Száraz, lexikonszerű meghatározás szerint a jeruzsálemi Szentély a zsidók vallási központja. Az első Szentélyt Salamon király építette az i. e. X. században, legfontosabb része a Szentek Szentje, ahol a frigyláda áll.

És kevésbé szárazon? A Szentély a zsidóság jelképe… és számos keserűség, pusztulás kötődik hozzá. A Királyok első könyve így ír az építkezésről: „430 évvel azután, hogy Izrael fiai kivonultak Egyiptomból, Salamonnak Izrael fölötti uralkodása 4. esztendejében… A templom, amelyet Salamon király az Úrnak épített, 60 könyök hosszú, 20 könyök széles, és 25 könyök magas volt."

Az avatóünnepségen Salamon Izrael egész gyülekezete előtt imát mondott, kérte az Istent, hogy továbbra is őrizze meg mindazt, amit a szövetség megkötésekor népének ígért.

A történelem tovább folyt és viharos volt. Izrael két hatalmas szomszéd, Egyiptom és Babilon között élt, majd – békéje érdekében – a terjeszkedő Babilon adófizetője lett. Aztán eljött az a pillanat is, amikor az elviselhetetlen nyomás miatt Cidkija király nem fizette meg Nebukadnezárnak az adót, a babilóniai megtámadta Jeruzsálemet. I. e. 587-ben, áv hónap 9-én elfoglalta a várost. „Felgyújtotta az Úr templomát, a királyi palotát és Jeruzsálem minden házát. A káldeus sereg meg, amely a testőrség parancsnokával volt, körös-körül lerombolta Jeruzsálem falait." A lakosságot Babilóniába hurcolták.

Később, körülbelül i. e. 520-ban újjáépítették, majd fejlesztette és díszítette Nagy Heródes király. Ő már a rómaiak kegyelméből volt király, de ügyes politikával szolgálta saját népe javát. A megszállt nép körében nehéz, zavaros, egyre inkább reménytelen volt a helyzet. Lázadások törtek ki, belső viszályok is szétszabdalták a zsidóságot. Mindez kapóra jött Rómának, hogy megkísérelje végleg letörni az ellenállást, így került sor arra, hogy Néró császár Vespasianust küldte hadsereg élén a zsidók ellen. Évekig tartott a nagy háború, közben Vespasianus lett a császár és fia, Titus folytatta a harcot. Körülzárta Jeruzsálemet… Ez már i. sz. 70-ben történt.

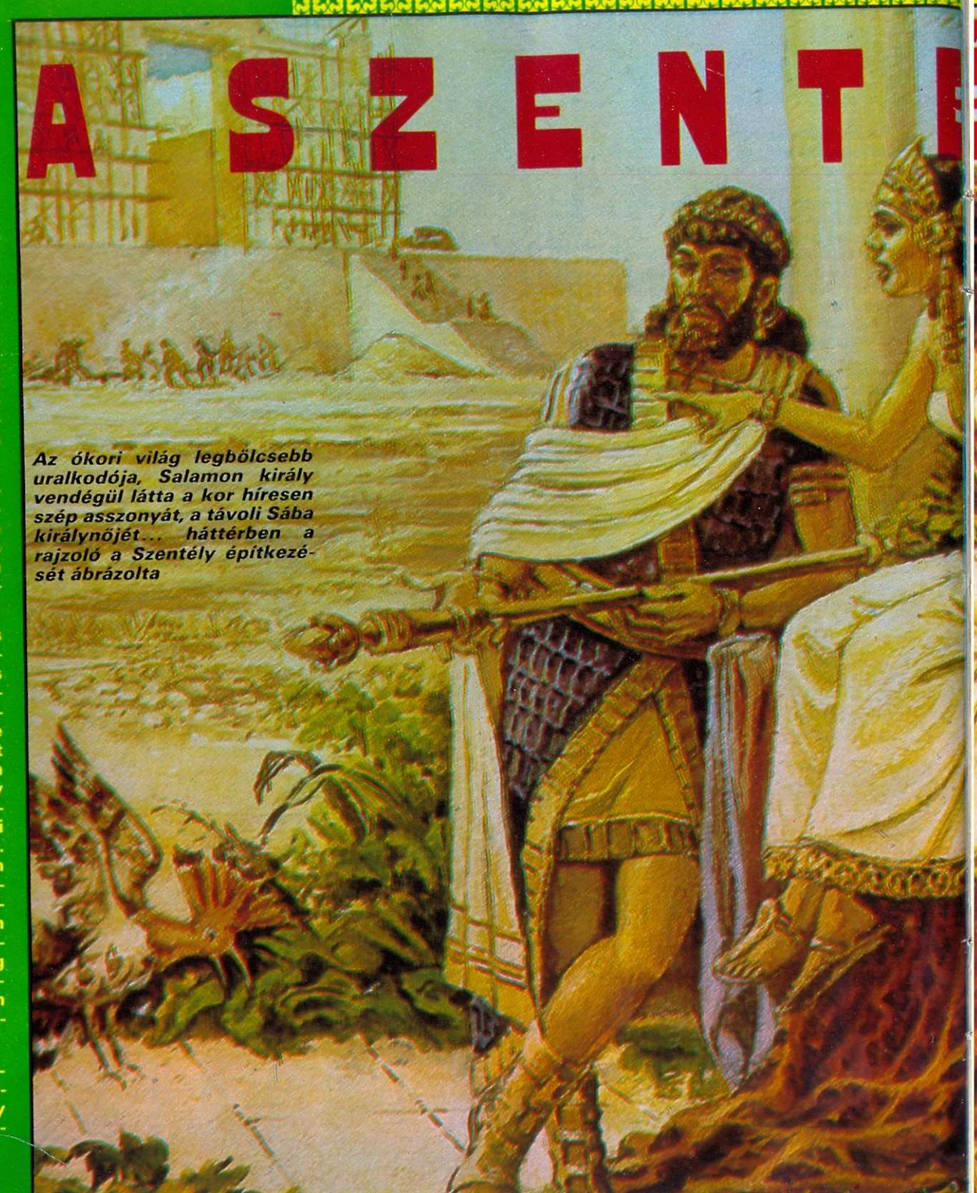

Az ókori világ legbölcsebb uralkodója, Salamon király vendégül látta a kor híresen szép asszonyát, a távoli Sába királynőjét… háttérben a rajzoló a Szentély építkezését ábrázolta

Hosszú, véres harcok árán a rómaiak behatoltak a városba, majd eljutottak a Szentélyig. A védők éheztek, Titus arra készült, hogy megrohamozza a Szentélyt. Egyesek azt állítják, hogy véletlenül történt, mások szerint éppen ellenkezőleg, Titus éppen azt akarta, hogy megtörje a zsidók belső tartását, mindenesetre áv hónap 9-én, ugyanúgy, mint fél évezreddel korábban… egy katona égő fáklyát dobott be egy ablakon, az épület kigyulladt. A papok, akik ezt látták, a lángok közé vetették magukat, csakhogy ne kelljen a Szentély pusztulását végignézniük.

Azóta ezen a napon istentisztelet után Jeremiás próféta siralmaiból olvasnak fel részletet, ezzel emlékeznek meg mindkét Szentély pusztulásáról. Az egykori épületből a nyugati fal maradt meg csupán, ezt ma az egész világ „siratófal" néven ismeri.

És hogy mikorra esik áv hónap 9-ik napja? Az ősi héber naptár eltér a mai naptártól, bonyolult számításokkal állapítják meg az egyes ünnepek időpontját. Áv hónap 9. idén augusztus 10-re esik.

LÁZADÁS

Amikor az ember először emelkedett a levegőbe, akkor úgy nézett ki, hogy a léghajó a megoldás, ezé a jövő. A Wright fivérek (ejtsd: rájt) első repülőgépét követő gépek hosszú ideig gyenge játékszerek voltak, amelyek még az embert is csak nagyon bizonytalanul emelték a levegőbe, súlyosabb terhekről szó sem lehetett. Teherszállításhoz ott voltak a kormányozható léghajóóriások. Hosszú szünet után ismét fölfedezték, mert rájöttek, hogy remek sport a hőlégballonozás, s nem dőlt el még hosszú ideig az sem, ki fogja átrepülni először az Atlanti-óceánt. A repülőgépnél és a helikopternél jóval olcsóbb, ha a térképészek léghajóról fényképezik a tájat. Egy ilyen expedíció során történt ez a krimibe illő eset. Az Amerikai Földrajzi Társaság megbízásából két férfiú hosszú heteken át össze volt zárva, mert mindennap leszálltak ugyan többször is, de mindig isten háta mögötti helyeken, erdők, sivatagok közepén, távol a civilizációtól.

Joshua Smith és Jeff Brisbey rá-adásul féltékeny is volt egymásra, szakmai versengésük már évekkel korábban elkezdődött. A szótlanabb Smith lenyelte mérgét, s látszólag megadóan tűrte Brisbey mind durvább gúnyolódásait. Brisbey nem vette észre, hogy társában forr a düh, még ha nem is mutatja ki. Smith akkor érezte, hogy „átszakad benne a korlát", amikor egy alkalommal Brisbey teljesen értelmetlenül kizavarta a fülkéből, hogy ellenőrizze (az egyébként két órával korábban átvizsgált és kifogástalannak talált) kötélzetet a metsző, jeges szélben. Amikor Smith ezt halkan szóvá tette, Brisbey ráordított: – Nekem nem pofázol vissza, te csimasz, mész azonnal vagy belapítom azt a horgas orrodat?!

Smith tenyeréből kiserkent a vér, amikor körmével belevájt, úgy összeszorította az öklét. Lassan bólintott, aztán kimászott. A kabin tetején mélyeket lélegzett a metsző levegőből és lassan lecsillapodott.

Ellenőrizte a műszereket, fölmászott több helyen is a léggömbhöz a kötélzeten, ellenőrzött mindent, ahogyan az egy „csimaszhoz" illik. Már-már el is feledkezett volna a keserűségéről, amikor fölpattant a kabin ajtaja és megjelent Brisbey feje. – Meddig szöszmötölsz még, mint egy tetű? Lódulj visszafelé, csinálj nekem egy teát!

– Csinálj te magadnak – szólt vissza Smith.

– Már megint pofázol? Vigyázz, mert még oda találok menni!

Brisbey meg is indult kifelé, amikor villámgyorsan leereszkedett a kötélen Smith és lábát erősen Brisbey mellének nyomta, aki csak hajszál híján kerülte el, hogy ki ne zuhanjon. Megragadta a kötelet és megpróbált visszacsusszanni a kabinba, de Smith erősebb volt. Brisbey halálra váltan küszködött a rá nehezedő lábbal, s már-már megadta magát a sorsnak, amikor meghallotta Smith hangját:

– Én nem fogok miattad börtönbe menni, de ha nem hagysz nyugton, isten az atyám, még a villamosszék sem riaszt vissza. Jól jegyezd meg: attól, hogy nem jártatom annyit a pofám, mint te, még nem türöm el, hogy azt tégy velem, amit akarsz. Most pedig csússz vissza, útban vagy.

Innentől kezdve nemcsak egy hallgatag térképész dolgozott a léghajón, hanem kettő.

FÖLDÖN, VÍZEN, LEVEGŐBEN

Egyszerre két irányban védekezik a bombázó, hogy gyilkos terhét a célba tudja juttatni

Már majdnem a célban van az anyahajót elpusztítani akaró rakéta, amikor felvillan a roppant erejű fény

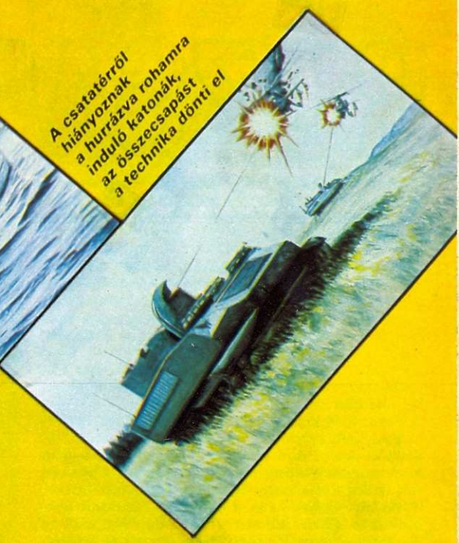

A csatatérről hiányoznak a hurrázva rohamra induló katonák, az összecsapást a technika dönti el

A tudományos-fantasztikus könyvek, filmek kedvelői már eléggé régóta ismerik a lézerfegyvereket. Van, amelyikkel lőni lehet, a halálos sugár egy szempillantás alatt lyukat éget az ellenségbe; de van olyan is, amelyet kardként használnak, gondoljunk csak Luke Skywalker jedikardjára a Csillagok háborúja című filmeposzból.

Bár magát a lézert a hatvanas évek óta ismerik a fizikusok, és valóban sok helyen is alkalmazzák, például műtéteket végeznek vele, vagy segítségével tudta először létrehozni a Nobel-díjas Gábor Dénes a hologramot, a háromdimenziós, körüljárható képet, a lézerfegyver sokáig csak az írók fantáziájában létezett. (Lásd 1988 októberi számunkban a „Lézer" c. cikket.

De ahogy a számítógépek is rohamosan összezsugorodtak, ugyanúgy felcsillant a lehetőség, hogy a lézernyaláb is előállítható lesz kisebb eszközökkel.

Ha pedig valami kisebb, akkor az mozgatható – és ez a mozgathatóság egy fegyver alapfeltétele. Amerikában a nyolcvanas évek elején lezajlottak az első sikeres kísérletek, amikor lézersugárral romboltak szét rakétát vagy tankot.

További finomítás után megtörténtek azok a kísérletek is, amikor már mozgott a célpont. S ezzel megszületett egy azóta is sokak által vitatott terv, az úgynevezett „csillagháborús terv". Ennek az a lényege, hogy az űrben építenék ki az Egyesült Államok légiterét védő rakétaelhárító pajzsot. Az űrből érzékelnék, hogy ellenséges rakéták indulnak az ország felé, az érzékelő kémholdak riadóztatnák a rakétaelhárító lézerműholdakat, s ezek elpusztítanák a rakétákat.

Ez a terv aztán működésbe hozta a hagyományos fegyverzetekkel foglalkozó szakértők fantáziáját. Megjelentek az újságokban is a képzeletbeli csatajelenetek, amikor a repülőgép-anyahajó lézersugárral védekezik a rá kilőtt rakéta ellen, vagy ugyanezt teszi az atomrakétákkal felszerelt stratégiai nehézbombázó a légvédelmi rakétákkal szemben, de hasonlóképpen lézerágyúval védekezik a földi légelhárítás is a zuhanóbombázók ellen.

Egyelőre persze mindezek csak a képzelet termékei… de – sajnos – már karnyújtásnyira a megvalósulástól. Eddig tehát csak az atomfegyverektől rettegett a világ, ma már jó oka van a pusztító fegyverek közé sorolnia a lézert is, amely pedig valaha felettébb hasznos és békés jószágként kezdte tudományos pályafutását.

©1988 MARK McCANDLISH

RÓZSA-SZÍNŰ VÁROS

Csupa különlegesség, akár az épületeket, akár a múltat, akár a város hangulatát nézzük. Rózsaszínű márvány, két és fél évszázados múlt…

Az, hogy ez a város kétszázötven éves, egyáltalán nem lepné meg az embert, ha Amerikáról vagy akár némelyik európai országról volna szó. De Indiában szinte természetes, hogy úgy számolják az évezredeket, mint másutt az évtizedeket.

Dzsajpurt viszont 1728-ban alapították. Ma félmillió lakosa van, ipara és… csillagvizsgálója. De kezdjük sorjában.

A tervező és építtető Szavái Dzsaj Szingh maharadzsa volt, eredeti és művelt, önálló gondolkodású ember. Hűbéres viszonyban állt Aurangzib nagymogullal, ekkoriban ugyanis, a XVII. század folyamán India nagy részét a mogulok bírták. Uralmuk alá hajtották a környező rádzsput államokat is. (Erről bővebben lásd az Alfa 1988-as Különszámában Csitór küzdelmei című írásunkat.)

Aurangzib nagymogul az utolsó a nagymogulok sorában, megvetette a hindukat, irtotta őket, ahol csak tudta. De még ő is elismerte Dzsaj Szingh rátermettségét, emberi nagyságát. Ő nevezte el a hindu nagyurat „szavai"-nak, vagyis „ötnegyednek", ezzel fejezvén ki, hogy a rádzsput király több, mint egész ember. Dzsaj Szingh neve egyébként győztes oroszlánt jelent.

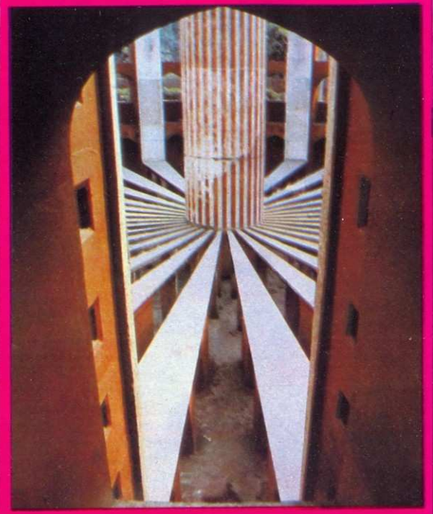

Egy „műszer" belülről – a mérést elősegítő fokbeosztás egyúttal szép padló (jobbra)

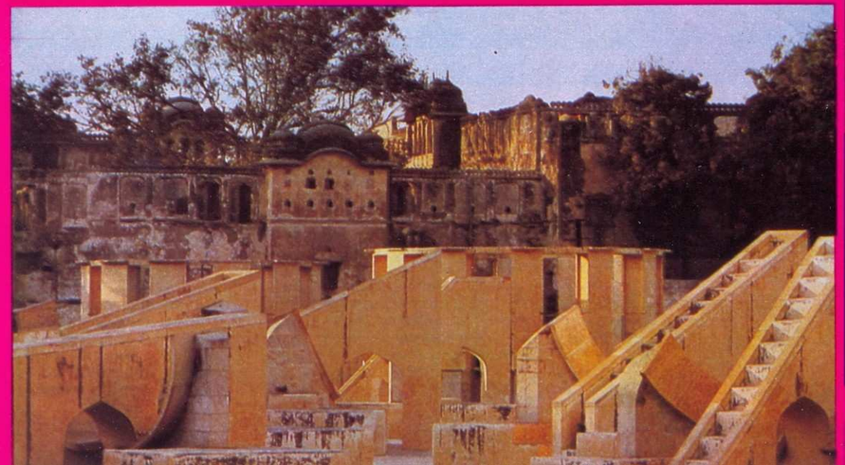

Zegzugos labirintusnak látszik a szögmérők, téglából épült szextánsok tömege

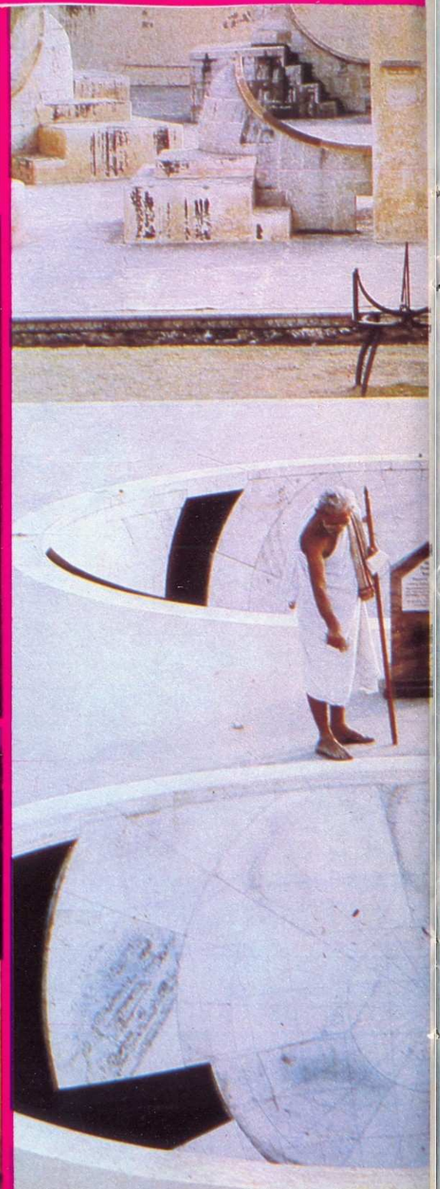

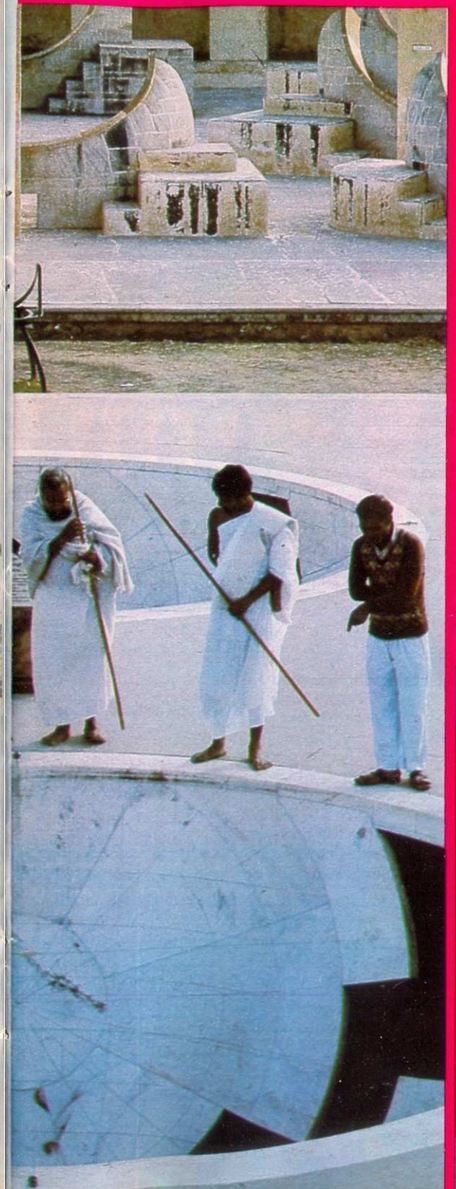

A nagyúr látta, hogy a nagymogulok birodalma széthullik, Aurangzib halála után kiverte a mogulokat országából, függetlenné tette… majd hozzálátott az új főváros építéséhez. Dzsajpurnak nevezte el, saját nevéről, de ez egyúttal azt is jelenti, hogy a Győzelem Városa.

A Győzelem Városában az utak meglepően szélesek, a legfőbb útvonalak egymást derékszögben metszik, vagyis alapvetően eltér az indiai városoktól. A házak különös stílusban épültek, egyesítik magukban az ősi hindu építészet és a mogulok által meghonosított építészet sok vonását. Az egész város rózsaszínű márványból, pontosabban különböző piros és rózsaszín árnyalatokkal épült.

Ez különösnek tűnhet, de a valóságban szép. A nap fénye különösen játszik a rózsaszínű márványépületeken. És a nap fontos dolog, hiszen a város, az ország lakossága, a rádzsputok a Nap fiainak tartják magukat.

Középen emelkedik az uralkodó palotája, nagy kertben több, különböző épület együttese. A palota területének legérdekesebb része a Dzsantar, vagyis a csillagvizsgáló. Ezt is Dzsaj Szingh építtette, lévén művelt, tudományokkal foglalkozó király. A csillagászat, az égitestek mozgásának megfigyelése ekkoriban, a XVIII. században Indiában erősen összefonódott az asztrológiával, tehát azt is állandóan vizsgálták, milyen befolyást gyakorolnak a csillagok az emberi életre.

A hiedelmektől függetlenül igen fontos tevékenység volt a csillagok megfigyelése. Dzsaj Szingh egyébként másutt is emeltetett csillagvizsgálókat, így Delhiben és Benáreszben.

Hogy mindebben mi a világraszóló különleges? Képeink láttán azonnal világossá válik. Ez a csillagvizsgáló olyan precíziós műszerekből áll, amelyek kőből, illetőleg téglából készültek! Nem, nincs itt semmiféle ellentmondás! Gondoljuk csak el, hogy ha például azt akarjuk mérni, hogyan mozdul el egy égitest, a legegyszerűbb, ha ennek fényét egy köríven szemléljük, illetve megjelöljük, hogy mikor melyik pontra esik a fény. Ha pontosak akarunk lenni, azonnal finom, fémből készült precíziós műszerek jutnak eszünkbe, körív, hajszálvékony jelzésekkel, amelyek segítségével a tizedmilliméteres elmozdulást is észlelhetjük.

És ha ez a körív nem néhány arasznyi, hanem – mondjuk – húsz-harminc lépés hosszú? Akkor még könnyebb a dolgunk, tizedmilliméterek helyett centimétereket kell figyelnünk… s mégis pontosabb lesz a megfigyelés. Dzsaj Szingh csillagvizsgálója ilyen építményekből áll.

Saját maga számította ki a szükséges íveket, köröket, lépcsősorokat és tornyokat, a hatalmas, szabadtéri „szögmérőket", amelyek mind a bolygók és csillagképek helyzetének megállapítását szolgálták. A falakat, íveket téglából építették, a „mérőfelületet" pedig vastagon borították márványhabarccsal. Ezt Indiában csunamnak nevezik, keményre köt és ha lecsiszolták, tükörsima felületet nyernek. Ebbe aztán finom rovátkákat véshetnek… és kész a precíziós műszer.

A jó állapotban megőrzött Dzsantar a hagyományos tudomány oktatására is jó (balra)

Akár egy színpadi díszlet – az obszervatórium még látványnak is szép

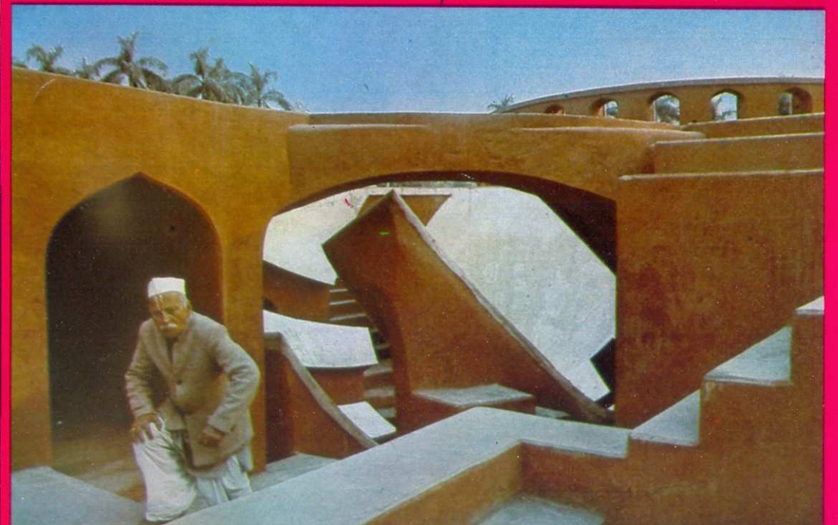

VIKTÓRIA

A Viktória-vízesést helybeli nyelven Mosicatungának mondják, és a híres Afrika-utazó Livingstone fedezte fel 1855-ben. Meglehetősen széles ez a természeti képződmény, pontosan 1800 méteres. A Zambezi folyó medrében húzódik egy bazaltküszöb, ezen át zuhan a víz 108 méteres mélységbe. A küszöbön sziklaszigetek állnak, ezek három szakaszra osztják az egész vízesést, megkülönböztetnek tehát Keleti, Szivárvány- és Fő-vízesést. Ami a méreteket illeti, a Viktória semmilyen szempontból sem tartozik a legnagyobbak közé. A vízeséseket egyrészt magasság szerint osztályozzák, s e'ben a „világbajnok" a venezuelai Angel-vízesés, amely majdnem egy kilométeres magasságból, 979 méterről zuhog alá. A magassági sorrendben a Viktória körülbelül a hatvanadik a világon. A másik szempont az átfolyó vízmennyiség, ebben már jóval „előkelőbb" helyet foglal el, ugyanis a tizedik vagy a tizenegyedik. Zairében található a Livingstone-vízesés, amely a Kongó alsó folyásán zúdul alá, mégpedig átlagosan másodpercenként 35 ezer köbméter vízzel... A mennyiségi ranglistán a Livingstone az első. A Viktória másodpercenként „csak" ezernégyszáz köbméter vizet hordoz...

A Viktória „alig" száznyolc méteres mélységbe zuhog alá...

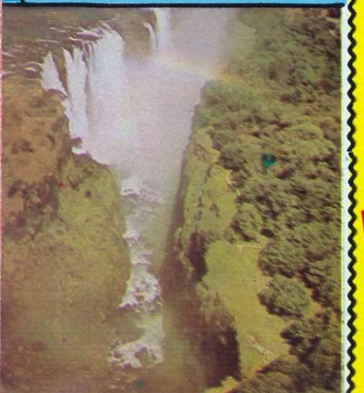

BUKÁS UTÁN

A három felvétel 1980-ban készült a Forma–1 angliai nagydíjáért tartott versenyen – Brian Henton-Toleman szerencséjéről...

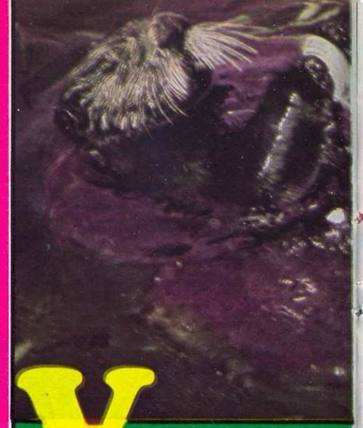

VIDRAFÜTTY

Jó három éve már írtunk a vidráról (lásd az Alfa 1986. áprilisi számában Lutra című cikkünket). De némelyik állattal (és növénnyel) lassanként úgy vagyunk, akár az ókori rómaiakkal. Mivel kihaltak, egyfolytában beszélünk róluk. A vidra még nem halt ki...

...De igyencsak nagy veszélyben van. Ugyanannyira, mint sok-sok más társa, amelyek a víz szennyezésének és pusztításának áldozatává válhatnak. A szennyezett ivóvizet ugyanis sem az ember, sem az állat nem bírja. A kettő között csupán az a különbség, hogy az állatok szenvednek és pusztulnak a gondatlan vízgazdálkodás következtében, mi pedig tovább szennyezünk... bár ugyanúgy szenvedünk tőle.

A vidra a menyétfélék családjába tartozik. Ragadozó állat, amely régen igen gyakori volt Európa-szerte, a már említett vízszennyezés miatt azonban sok helyen kipusztult. Földbe ásott lakását a vadászok kotoréknak nevezik, ennek bejárata mindig a víz alatt nyílik, körülbelül félméteres mélységben. Innen két méter hosszú rézsútos folyosó vezet a tágas katlanba (a tulajdonképpeni lakásba), amelyet a vidra fűvel bélel ki. Ez a lakás mindig száraz, bár a vízparton fekszik. Egy keskeny folyosó a katlanból a felszínre is vezet.

Az öreg vidra magányosan él, de a fiatalabbak, különösen a nőstények hosszabb ideig is együtt laknak. Kilenchetes vemhesség után néhány vak kölyök jön világra, egy hónapos korukban nyílik ki a szemük. A megfigyelések szerint körülbelül háromnegyed évig maradnak anyjukkal. Táplálékuk hal, rák, béka, kisebb-nagyobb vízimadarak, de a növényt is megeszik. A kisebb halakat a vízben fogyasztja el, hátára fekszik és áldozatát mellső lábai közé fogja... a nagyobb zsákmányt a partra vonszolja. Hangját ritkán hallani, leginkább párzás idején a „vidrafüttyöt". Fájdalmában visít, fújtat, mérgében nyávogásszerű hangot hallat. Életük fontos része a játék, mint a legtöbb ragadozó állatnál.

A vízből kijövet általában egy fatörzshöz vagy nagyobb kőhöz dörgölődzve megtörülközik. Nagyon kíváncsi és ugyanakkor óvatos állat, ahhoz, hogy megfigyelhessük, igen sok türelemre van szükség. Ne meg olyan vízre, ahol a vidra még megél... A szennyezett folyókból és tavakból kipusztul a hal, a vidra tehát elvándorol, mert nincs tápláléka. Vagy... a szennyezés következtében ő maga is megbetegszik és elpusztul.

Gera Pál

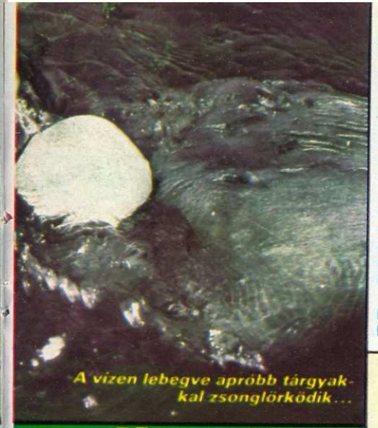

A vízen lebegve apróbb tárgyakkal zsonglőrködik...

DAGUERRE KÖVETŐI

– Most repül a kismadár! – hangzik fel egy évszázada már a fényképészek kiáltása. Illetve már fel sem hangzik, hiszen a modern gépek villámgyorsan dolgoznak. A kezdet kezdetén azonban hosszú percekig kellett mozdulatlanul ülni, hogy a fénykép sikerüljön...

Bár a fényképezés feltalálójának, Louis-Jacques-Mandé Daguerre-nek (ejtsd: lui zsak mandé dager) nevét rejti a szó, ezt a kezdetleges képrögzítési eljárást nem ő, hanem egy másik francia, bizonyos Joseph-Nicéphore Niépce (zsozef niesziefor niepsz) ötölte ki. Niépce úr litográfiákkal, vagyis kőnyomatokkal kereskedett, amelyeket ügyes kezű fia készített. Ám a jól menő üzletnek úgy látszott, befellegzik, mert egy napon az ifjú Niépce-et behívták katonának. Az atya ugyan kiválóan értett a kereskedéshez, és a kisvárosban afféle ezermesternek tartották, rajzolni azonban nem tudott. Úgy okoskodott: ha ő nem, akkor majd maga a fény fogja megrajzolni azokat a képeket, amelyekre szüksége van. Levendulaolajban oldott különleges aszfaltot, úgynevezett judeai bitument használt, amely a fény hatására megváltozatja a színét. Így sikerült 1826-ban elkészítenie egy meglehetősen kezdetleges képet egy baromfiudvarról. Niépce úr fényképét meglehetős költőiséggel „naprajzolatnak", elegáns idegen szóval heliogramnak nevezte.

Az eljárás híre eljutott Párizsba, s megragadta Daguerre tájképfestő fantáziáját. Daguerre úr nem lehetett nagy művész, másolta a tájat, s ehhez egy akkortájt divatos segédeszközt, camera obscurát (szó szerint sötétkamrát) használt. Ez egy lencse és egy tükör segítségével egy síkra vetítette az elé helyezett tárgy vagy akár táj kicsinyített képét. Ezt a vetített képet kellett aztán körvonalai mentén körberajzolni s kiszínezni.

Daguerre megcsodálta Niépce képét, s mivel vélhetően a vegytanhoz is konyított, úgy találta: az eljárás továbbfejleszthető. „A fény spontán viselkedését" tanulmányozta, ahogy ő maga megfogalmazta, és más, fényre érzékenyebb anyagokkal kezdett kísérletezni. Ezüstjodiddal borított rézlap jelentette a „film" alapanyagát – ez egyesítette a ma ismert negatív film és a belőle készült papírkép tulajdonságait. Erre a rézlapra exponált a sötétkamra képét, majd a fényképet higanygőz segítségével hívta elő. A fixír, amellyel azt biztosította, hogy a kép ne változzon a fény hatására tovább, abban az időben nátrium tioszulfát volt. Daguerre úr egy könyvecskét is írt az eljárásról, ez szerény és tömör címet viselt: „A dagerrotípia és a dioráma különböző eljárásai történeti és leíró megközelítésben." A mű olyan sikert aratott, hogy még megjelenésének évében, 1839-ben harminckilenc kiadást ért meg, és szinte minden európai nyelvre lefordították.

A XIX. század nagy magyarjairól is sok dagerrotípia készült, ezek közül az egyik leghíresebb Petőfi – egyetlen hitelesnek tekinthető – arcképe. A kép meglehetősen rossz állapotban maradt ránk, ám hála Escher Károlynak, a nagy magyar fotográfus művésznek, aki hosszú és aprólékos munkával helyrehozta, a költő arcképe szinte tökéletesen látható.

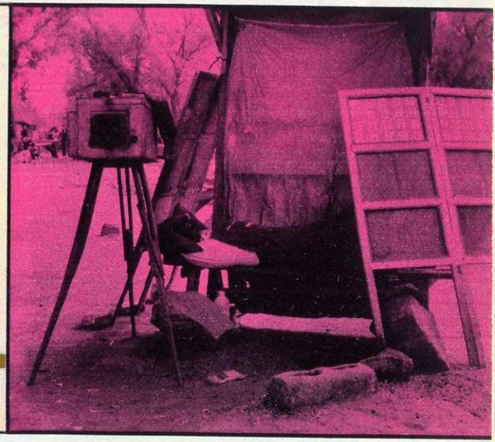

„Most repül a kismadár..." Itt is repül a kismadár, csak kissé álmosan. Mali szigetén így várja őskori gépe mellett a fényképész a kuncsaftokat

alfa ÁLLATKERT

Végezzük a dolgunkat...

...akár tiszik, akár nem! Hiszen nekünk pédául, eurázsiai barnamedvéknek most éppen az a dolgunk, hogy egy erdei tisztáson összegyűljünk. Errefelé vezet a turisták útja és mindig csurran-cseppen valami nyalánkság. Ugyanebbe a rendszertani családba, az Ursidae közé tartozik fehér társunk, ezért az ő nevében is beszélhetünk: szegény barátunk erdőbe tévedt, ahol nincs jégtábla. Ezért senki se csodálkozzék azon, hogy a fényképezőgép kattanása elől egy fára menekült... Éngem viszont hagyjanak békén! Éhes oroszlán vagyok, és mindenképpen el kell kapnom ezt a zebrát. Most még megugrott, ugyan, de egy-két másodperc, és úgyis elérem. És ne tessék a zebrát sajnálni, nekem ez a dolgom!

Hozzám, kérem szépen, nyugodtan beszélhetnek... csak lassan, nyugodtan... már magam sem tudom, hogyan kezdődött, lehet, hogy ez a kajmán megzavarta a vadászatomat, de az is lehet, hogy egyszerűen összeszövereked tünk... még a végén elfogyasztom... csak még egy-két szoritás... van időm.

A FRANCIA FORRADALOM

Írta: Pierre Castex, Roger Lécureux
Rajzolta: José Bielsa, Milo Manara, Enric Sió

Fordította: Péntek Csilla
Copyright Librairie Larousse, 1983

NAPÓLEON

TÖRTÉNELMI KÉPREGÉNY

Lábbal tiporta a forradalom vivmányait! Más népeket leigázott! Saját népét végsőkig fárasztotta háborúival... Zseniális hadvezér, aki a franciáknak polgári törvénykönyvet adott, aki a terjeszkedő osztrák és orosz birodalmat egy időre megállította... Napóleon alakja máig a legellentétesebb indulatokat kelti. Ha a spanyolok elleni irtóháborút nézzük, ő a véres, vak hódító... ha a száműzött, öregedő uralkodót nézzük, ő a három győztes hatalom, az orosz, osztrák és angol birodalom áldozata. Ha pedig a francia népet nézzük, ő az, aki a későbbiekben minden vágy, függetlenségi eszme és nemzeti önérzet megtestesítője... Az ő életét mutatja be ez a képregény, történelmi hitelességgel.

ÁRA: 89 Ft

MEGJELENT

KI ELLEN A TENGERNAGY?

Az, hogy a tengernagynak annyi köze van a „nagy tengerhez", hogy azon hajózik, talán sokunknak világos. Az európai nyelvekben honos admirális szót magyarítottuk annak idején a nálunk használatos katonai rendfokozatok mintájára: gondoljunk csak a hadnagyra, vagy a régebben százados értelemben használt száznagyra. Így jöhetett létre a tengernagy is. De mi az, hogy ellentengernagy?

Netán az ellenséges flotta parancsnoka? Vagy azt jelentené, hogy az illető nem tengernagy, sőt éppen ellenkezőleg? Akkor tehát minden hajósinas ellentengernagy, akinek az a vágya, hogy egyszer majd tengernagy lehessen?

Nos, a dolog korántsem ekkora butaság, a furcsaság abból adódik, hogy szolgai módon forditottak magyarra egy tengeri népeknél használatos kifejezést.

Az ellentengernagy ugyanis valóságos tengernagy, csak éppen a flotta utóvédjének vagy a flotta utolsó hajójának parancsnoka. Hogy az utolsó hajón is egy admirális parancsnokoljon, annak az az értelme: ha hirtelen megfordul az egész flotta, az élén ismét csak egy tengernagy legyen. Ilyen egyszerű ez még akkor is, ha egy kicsit szokatlan. És miért ne lenne szokatlan egy magyarnak, hisz tengerünk nincs, így hús-vér tengernagyok és ellentengernagyok sem sétálgatnak az utcán...

MOST VÁSÁROLJ A SZOCIALISTA ORSZÁGOK BÉLYEGEIBŐL, MEGLEPETÉSBEN RÉSZESÜLSZ!

Címünk:
MAGYAR FILATÉLIA VÁLLALAT
1373. Pf. 600

MEGRENDELŐLAP

MEGRENDELEM a szocialista országok bélyegeiből az alábbi összeállításokat.

Mennyiség:

50,– Ft-ért .....
100,– Ft-ért .....
200,– Ft-ért .....
Megrendelő neve: ...
.....
Pontos cím: .....
.....
Irányítószám: .....
Utánvéttel szállítunk!

HÍRES MONDÁSOK

A GÁRDA MEGHAL...

Legtöbben operett dalszövegként ismerik. Egy múlt századi magyar költő 1861-ben Előre címen költeményt írt, abban így idézte a mondást: „A gárdának a jelszavát Egész világ hangoztatja: A francia gárda meghal, Hanem magát meg nem adja!"
Hogy eredetileg mikor hangzott el? Nos, annyi bizonyos, hogy nem versben, még kevésbé dalszöveg gyanánt. Napóleon hadseregében szolgált egy Cambronne nevű tábornok (1770-től 1842-ig élt), aki a francia gárda egyik parancsnokaként vett részt a híres waterlooi csatában. 1815. június 18-án tehát a mese szerint – az angolok felszólították, hogy adja meg magát. Cambronne erre válaszolt: – La garde meurt et ne se rend pas! (ejtsd: la gárd mőr e nő szö ran pá) – azaz, a gárda meghal, de nem adja meg magát. Szép történet... de maga a főhős, Cambronne mindig tiltakozott, sőt felháborodott az anekdota hallatán. Ugyanis ő egyáltalán nem az idézett mondás szerint cselekedett. Megadta magát, elfogták, mire Cambronne tábornok csak ennyit mondott:
– Hívjanak felcsert, hogy bekötözze a sebeimet!
Lehet, hogy ez nem olyan csattanó, hősi mondat, mint a gárda haláláról és a soha meg nem adásról szóló, de... de legalább valódi. Mindehhez csupán annyit érdemes még hozzátennünk, hogy a „meghalunk, de..." kezdetű mondat sokszor elhangzott a világ történelme során, valóban hősi és őszinte elszántság diktálta szavak ezek. Szüksége is volt s ma is szüksége van minden népnek hősiességre, elszántságra, amelyre emlékezni lehet. Enélkül nincs közösségi élet, amely azonban a továbbélők élete...

RODIN Áruház

Budapest XIII., Béke tér 2–4.
Telefon: 496-340, 496-349

Már a nyári szünetben gondolj az iskolára! Neked lesz a legszebb táskád, tolltartód, színes ceruzakészleted, vízfestéked, füzetcsomagolód, füzetcímkéd és még sokszor szép és praktikus iskolai felszerelésed, ha már most, a szünidőben felkeresed az ország legnagyobb Apisz áruházát, a Rodin Áruházat. Itt szüleiddel együtt a leggazdagabb árukészletből válogathatsz!
Jó bizonyítvánnyal köszönd majd meg, ha anyukád a legszebb áruházban veszi meg a tanszereidet. Ne feledd el: jó tanuláshoz, korszerű, szép tanszereket a Rodin Áruházban vásárol még nyáron minden okos, szorgalmas kisdiák.

Megtepetéssel várunk.

Az IPM
KÖNYVTÁR
tájékoztatója

A VILÁG FELFEDEZÉSE
a nyolckötetes Larousse-sorozat első kötete

144 oldalon
színes, történelmi
képregény
Odüsszeusz nekivág
az Atlanti-óceánnak
Nagy Sándor Indiáig hatol
Marco Polo a
Nagy Kán udvarában

MEGJELENT
Ára: 200,– Ft

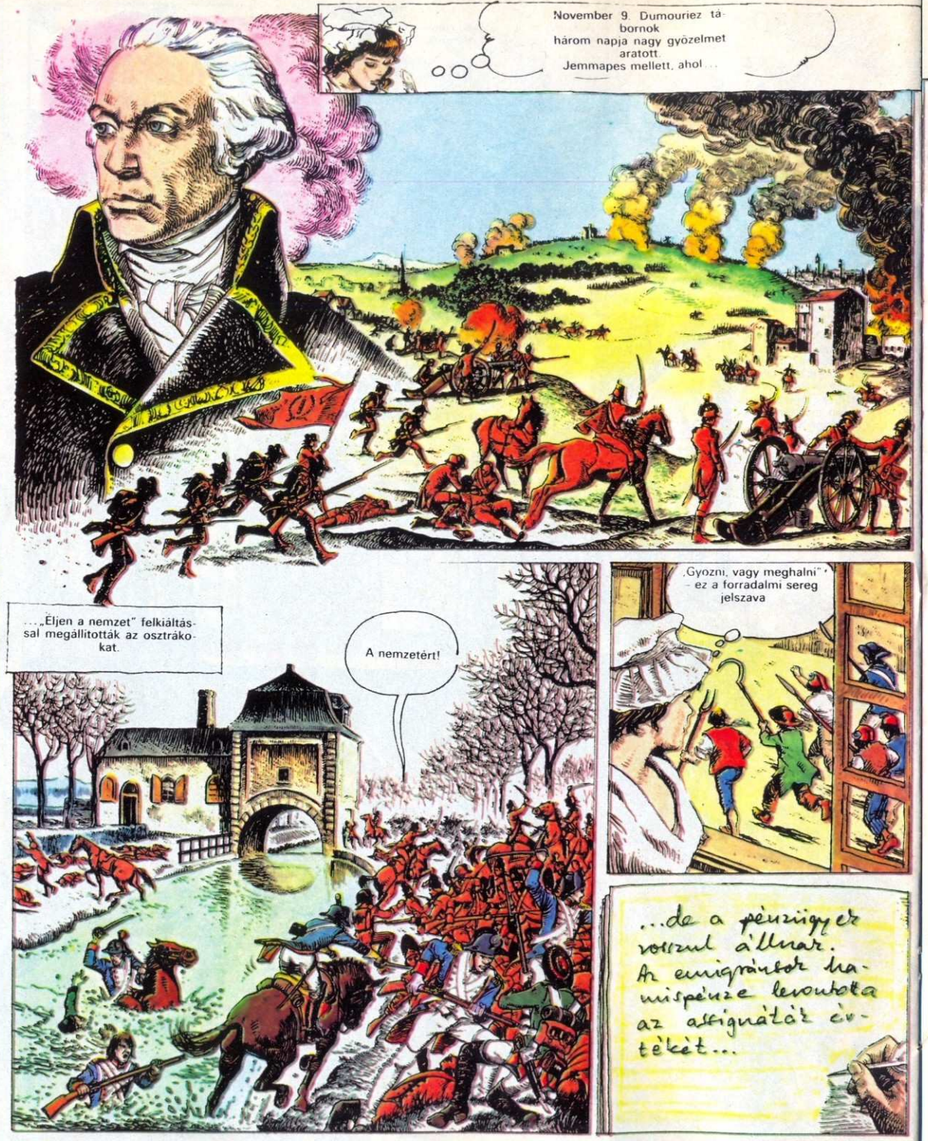

Folytatás a 38. oldalon

NOVEMBERRE VÁRHATÓ

IPM
KÖNYVTÁR

A VILÁG FELFEDEZÉSE

a nyolckötetes
Larousse-sorozat
második
kötete

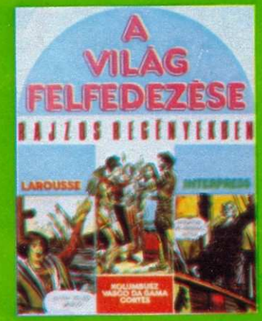

Hajók tartanak India felé,
parancsnokuk:
Kolumbusz Kristóf
Három hónap múltán föld
nyugaton: San Salvador
Díszlövések a déli féltekén:
Vasco da Gama megkerüli
a Jóreménység-fokot!
Cortés és négyszáz embere
Mexikóban
Moctezuma üzenete: arannyal
teli sisak
A drágakövek után újabb csoda:
a forrón fogyasztott
csokoládé...
...a világ felfedezése rajzos
regényekben

Ára: 200 Ft

HÁT TE KI VAGY?

A maga módján nyilván ezt „kérdezi" a kis polip, amikor csápjával megtapogatja a kíváncsiskodó és nyilván gyanútlan búvártól, aki nem vette észre a buja növényzetben megbúvó állatot. Sajnos a válaszról nem tudunk beszámolni, de sejtjük, mi lehetett...

KABARÉBAN

...találkozhat a francia közönség a gyermekek kedvenceivel. A két főhős, a nagyon hős Asterix és a nagyon erős Obelix – újabb képregények híján – most a színpadon elevenedik meg, persze, csak egy kabaréműsor erejéig...

LÁTOMÁS A LÁTOMÁSRÓL

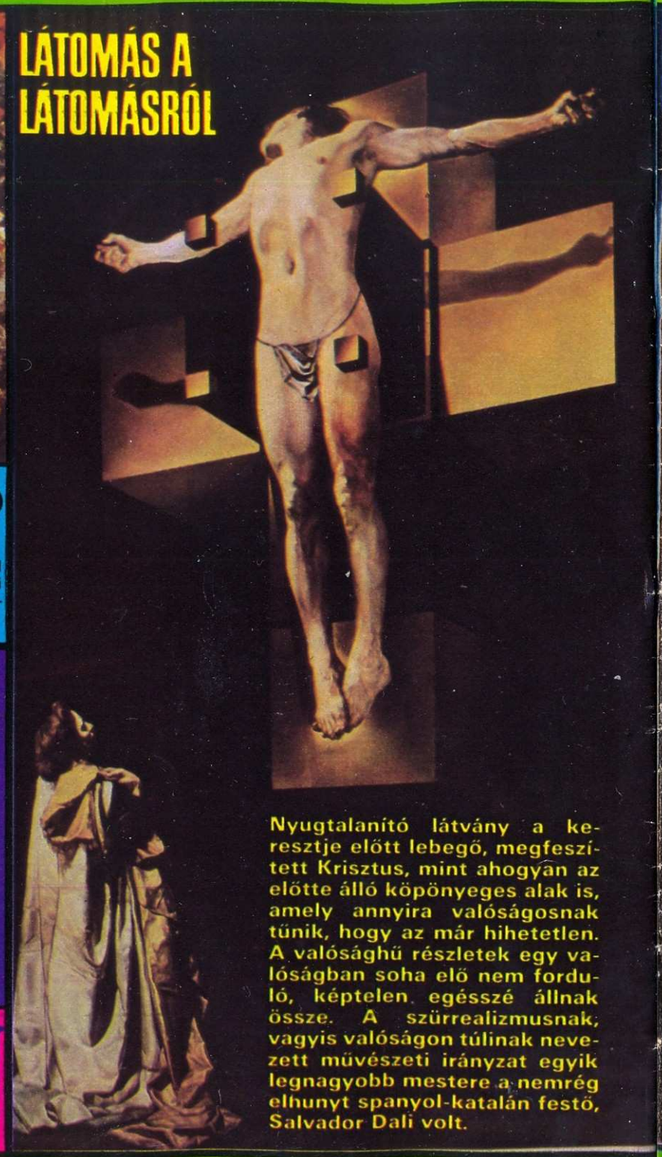

Nyugtalanító látvány a keresztje előtt lebegő, megfeszített Krisztus, mint ahogyan az előtte álló köpönyeges alak is, amely annyira valóságosnak tűnik, hogy az már hihetetlen. A valósághű részletek egy valóságban soha elő nem forduló, képtelen egésszé állnak össze. A szürrealizmusnak, vagyis valóságon túlinak nevezett művészeti irányzat egyik legnagyobb mestere a nemrég elhunyt spanyol-katalán festő, Salvador Dali volt.

REPÜL A PAPUCS

Papucsnak hívják a különleges formájú, bikaerős motorral fölszerelt Forma–1 motorcsónakokat, amelyek ugyanolyan, különböző futamokból álló versenyeket vívnak, mint Monzában, Monte Carlóban vagy a Hungaroringen földi „kollégáik". Az azonban ritkán fordul elő, hogy egy ilyen papucs a levegőbe emelkedjék, ahogy ez 1985. szeptember 15-én az olasz Enrico Vidalival történt.

HÉTMÉRFÖLDES CIPŐK

E teherautóra rakott cipő nagyjából tízszer akkora, mint egy normális. Másfél méter magas 15 centi helyett, 3,6 méter hosszú 36 centi helyett, 1,4 méter széles 14 centi helyett, s ára is 2000 márka 200 helyett. A súlya kicsit több, mert egy mázsát nyom, s nemigen van olyan cipő, amely 10 kilós lenne, mint ahogy 49-es lába is csak kevés embernek van – ugyanis ennek a cipőnek pontosan 498 a mérete.

mini alfa

IGAZI GÉPSZÖRNY

Nem tudjuk ez-e a világ legnagyobb ekszkavátora, az viszont biztos, hogy tekintélyt parancsoló, ha nem ijesztő látványt nyújt ez a hét lánctalpon vonuló gépkatedrális, amelyet külszíni fejtésű bányákban használnak, de pillanatok alatt kiásna egy több emeletnyi mélységű árkot olyan csővezeték számára, amelyben egy elefánt kényelmesen elsétálgatna.

BESSENYEI JÓZSEF
FRÁTER GYÖRGY
I. R É S Z

„Nemzedékek születnek és halnak, anélkül hogy őseik történetének, a magyar föld múltjának nevezetes fordulatairól és e múlt legnagyobb hatású formálóiról méltó és részletes ismeretük volna…" Olvasóink most először találkoznak ezzel a mottóval, vagyis egy cikket bevezető idézettel. Igaz, hogy szerzője, Szekfű Gyula, az 1883-ban született, nagy történész ezeket a sorokat Bethlen Gáborról szóló könyve előszavában írta, de érvényesek történelmünk más nagyjaival kapcsolatban is.

„Mint gyermek, első voltam a gyermekek között, mint szerzetes, első a szerzetesek között; mint királyi tanácsos, első a tanácsosok közt" – írta önmagáról Fráter György.
Horvát kisnemesi családból származott, 1482-ben vagy 1484-ben látta meg a napvilágot a festői fekvésű horvátországi Kamicsicsben. Gyermekkorának meghatározó élménye volt a török előretörés, a déli végek felőrlődése. „…Nyolcadik évében, látva és megsiratva, hogy odahaza minden elpusztult, vagyona nem lévén, hiszen a törökök körös-körül mindent megszálltak, és már a szomszédban zsákmányoltak… elmegy hazulról és barátai segítségével először Corvin János herceghez, Mátyás király fiához kerül" – írja a jeles főpap-krónikás, Verancsics Antal. A későbbi György barát öt évet töltött a herceg szolgálatában, az erdélyi Hunyad várában.
Innen Hedvig tescheni hercegnő udvarába került, húsz éves korában pedig beállt a hercegnő fiának, Szapolyai Jánosnak a katonái közé. Ismét néhány év múlva királyi szolgálatba került, egy lovascsapat kapitánya lett és elindult a katonai karrier felé vezető úton. Rövidesen azonban – 26 vagy 28 évesen – lemondott tisztéről és a pálos szerzetesek közösségébe lépett. Itt megtanulta a pénzügyekkel való foglalkozást, a jövedelmező gazdálkodás módszereit s egyúttal vérévé vált az igénytelen életmód, az érzéki örömökről való lemondás.

A szultán megindul

Ez tette lehetővé, hogy a vagyonszerzést ne öncélnak tekintse, hanem eszköznek politikai céljai megvalósításához.
Szapolyai János király a barátot 1530-ban szolgálatába fogadta, a királyi tanácsosok sorába emelte. 1532-től tehát ő intézte a kincstár ügyeit, két év múlva elnyerte a váradi püspökséget.
Szerzetének fehér ruháját azonban ekkor sem cserélte fel a püspöki díszruhával, aláírásnál is csak a szerény Frater (azaz „testvér") nevet használta. Az állami jövedelmeket pontosan kezelte s ezzel elérte, hogy a királyi udvart addig jellemző pénztelenség lassanként megszűnt. A kincstár érdekeit – ha kellett – akár királyával szemben is határozottan képviselte.
Nemcsak az adókat szedette be pontosan, de új jövedelmi forrásokat is nyitott. Búzával, borral, gyapjúval és bőrrel kereskedett, sikerült az egyébként jól jövedelmező hadiszállításokat monopolizálnia (vagyis a királyi kincstár, mai szóval a „pénzügyminisztérium" kizárólagos jogává tette – a szerk.) s ezzel a kincstár bevételeit növelte. (Nem a saját bevételeit!) Az állami jövedelmek gyarapítását azonban – kortársaival ellentétben – nem azzal érte el, hogy növelte volna a jobbágyság terheit, éppen ellenkezőleg, könnyített az adófizetők helyzetén. A harmincas évek közepétől egyre nőtt befolyása a külügyek terén is. Szilárdan támogatta Szapolyai törökbarát kísérleteit, amikor pedig ezek nem jártak a kívánt eredménnyel, támogatta a megegyezést a Habsburgokkal. Ezek a tárgyalások el is kezdődtek, de a nemzetközi helyzet változásai miatt elakadtak. Végül János király csak 1538. február 24-én írhatta alá a békét Váradon. Vajon miért ajánlotta Fráter György, aki a tárgyalásokat vezette, hogy királya aláírja ezt a békét? Arra számított, hogy a német-római császár komoly segítséget fog nyújtani Magyarországnak a török ellen. A német-római császár, V. Károly valóban foglalkozott egy nagy, török elleni háború gondolatával, de birodalmának belső problémái arra késztették, hogy tervét feladja. Magyarország ügyét öccsére, I. Ferdinándra bízta. A szultán, mihelyt hírét vette a békekötésnek, megindította seregét Moldva felé. A sereget kétszázezer főre becsülték.

Joggal tartottak attól, hogy a török had Erdély és Magyarország ellen támad, a békeszerződés tehát rögtön megkötése után teherpróba alá került. Az erdélyi várakat ellátták élelemmel, lőszerrel, őrséggel, a Moldva és Havasalföld felőli szorosokat megerősítették. Nemesi felkelést rendeltek el, körülhordozták a véres kardot.

A török marad

„Mindezen rendeletek s tanácsoknak lelke és szelleme, mindezen roppant készületeknek eszköze, végrehajtója Fráter György vala" – írja Verancsics. Az erélyes barát Ferdinándnak is írt, de csak kicsi támogatást kapott. Az Erdély elleni támadás szerencsére elmaradt s ebben része volt a György barát vezette erdélyi hadnak is. A török elvonult, de megmaradt a tanulság, hogy a Habsburgok komoly segítségre nem képesek.
Fráter György megkísérelte, hogy helyreállítsa a jó viszonyt a Portával. Az erdélyiek ajándékot küldtek, s a király követe biztosította Szulejmánt, hogy a hadi készülődés nem ellene, hanem a moldvai vajda ellen irányult. A Porta gyanakvását az a hír is csökkentette, hogy Szapolyai 1539. március 2-án feleségül vette Öreg Zsigmond lengyel király leányát, Izabellát.
Nagyobb problémát jelentett a barátnak, hogy a Habsburgokkal is fenntartsa a jó viszonyt. Ferdinánd ugyanis a Portán beárulta a váradi békét (amelyet ő kötött Szapolyaival!), hogy a szultántól ő kaphassa meg az országot.
Ugyanebben az időben, pontosan 1540. július 18-án János király az erdélyi Szászsebes városában meghalt, tizenegy nappal fia, János Zsigmond születése után. János halálos ágyán Petrovics Pétert és Fráter Györgyöt nevezte ki a csecsemő gyámjául. Azt kérte tőlük, biztosítsák fia örökösödését és tartsák fenn a törökkel a jó viszonyt.
A király halála után a barát az eladdig követett politikát igyekezett folytatni, amely a Habsburgok érdekeit nem károsította, az ország békéjét pedig biztosította. De Ferdinánd magatartása megváltozott. Hadjárattal fenyegetőzött s követelte a váradi béke végrehajtását, bár az ott megállapított kötelességeinek nem tett eleget. Követének hiába magyarázta el a barát, hogy fegyveres támadásával Ferdinánd a törököt fogja ismét Magyarországra zúdítani, a bécsi király mégis megindította katonáit Buda alá.
Fráter György a tőle megszokott eréllyel és elszántsággal védte Budát, a fővárost, amelyet az osztrák hadaknak nem is sikerült elfoglalniuk.
A szultán személyesen vezette hatalmas serege azonban megérkezett és az ostromló német sereget szétverte. Ezután követet küldött az özvegy királynéhoz, és kérte, hogy küldje el hozzá gyermekét (akit „fiává" fogadott) és a főtanácsosokat.
A látogatás megtörtént. Az ország fővárosa közben őrizetlenül maradt, besétáltak a török katonák és csellei elfoglalták a várat. (1541. augusztus 29.) A szultán a táborban közölte a magyar urakkal, hogy Budát bekebelezi és török őrség védelmére bízza. Fráter György megpróbálta a lehetetlent, hogy meggyőzze a világbíró padisahot, „a vár biztonságához nem szükséges a török őrség. Eddig ők maguk is megtettek mindent, amit tőlük a hatalmas szultán szolgálata kívánt."

Országot egyesíteni

De a szultán, immár Buda birtokában, nem hallgatott reá. Az ország három részre szakadt, Buda és a Duna–Tisza köze török uralom alá került, a királyné fiával és Fráter Györggyel a Tiszántúlt és Erdélyt kapta. Szeptember 5-én az udvartartás elindult Lippára, Fráter György budai házába pedig beköltözött az első budai pasa.
Buda tragédiája után György barát volt az első, aki magához tért és cselekedni kezdett. Működésbe hozta a megcsonkult állam gépezetét. Október 18-ra országgyűlést hívott össze Debrecenbe, amelyen a kis János Zsigmond uralma alá tartozó egész terület rendei képviseltették magukat.
A barát tárgyalt I. Ferdinánddal is, majd 1541. december 29-én megkötötték a gyalui szerződést. (Gyalu kis, erdélyi helység Kolozsvár közelében, az úgynevezett Gyalui havasok lábánál.) Ebben a szerződésben a barát elismeri magyar királynak I. Ferdinándot, ha ez az országot az ellenség torkából kiszabadítja, a szerződés tehát óvatosabb, mint a váradi béke. Az óvatosság helyénvalónak bizonyult, a birodalmi sereg ugyanis 1542-ben Buda alatt csúfos kudarcot vallott.
Miközben pedig a török birodalom újabb hadjáratot vezet Magyarországra (ekkor kerül török kézre Siklós, Esztergom, Székesfehérvár, Tata), 1543-ban Fráter György elküldi Erdély első adóját a Portának. Ezután azon fáradozott, hogy – addig is, amíg az ország egysége helyreállhat – a gondjaira bízott országrész belső rendjét megszilárdítsa. Az erdélyi rendekkel elismertette saját királyi helytartói címét. Az 1545. április 24-én Tordán tartott újabb országgyűléssel elfogadtatta, hogy a helytartó tudta és előzetes hozzájárulása nélkül senki sem léphet érintkezésbe külföldi hatalmakkal.
Tekintélye és hatalma megerősödött, a Habsburgok segítsége továbbra is elmaradt, s mindez lehetővé tette, hogy új elképzelésével hozakodjék elő. Úgy vélte, ehhez adottak a feltételek: Magyarország választott királya, János Zsigmond neve alatt egyesíteni akarta a megmaradt országot. A javaslatról szóló okmány azonban gyanút keltett Isztambulban.

Izabella árulkodik

Vajon nem azért akarja-e Fráter György egyesíteni az országot, hogy aztán könnyebben I. Ferdinánd kezére játszhassa?
György barát nem tehetett mást, mint hogy a Habsburgokhoz fordult. A tárgyalások 1549 szeptemberében meg is kezdődtek Nyírbátorban Fráter György és Nikolaus von Salm gróf között. A megkötött egyezmény leszögezi, hogy az országot Ferdinánd uralma alatt kell egyesíteni. Erdélyt Ferdinánd nevében a barát kormányozza.
Az egyezmény intézkedik Izabella királyné és a még kiskorú János Zsigmond kárpótlásáról is. Az országba erős német had jön, hogy támadás esetén megsegítse Erdélyt.
Ekkor azonban Izabella váratlanul német mondott. Sőt a Portán is beárulta helytartóját. Erdélybe török követ érkezett, s közölte a rendekkel: Fráter Györgyöt „köztetek ne tartsátok, de valamiképp lehet, annak fejét vegyétek, vagy elevenen az király fia kezébe adjátok, hogy ilyen latorért az ország el ne vesszen."

(befejezés októberi számunkban)

Folytatás a 33. oldalról

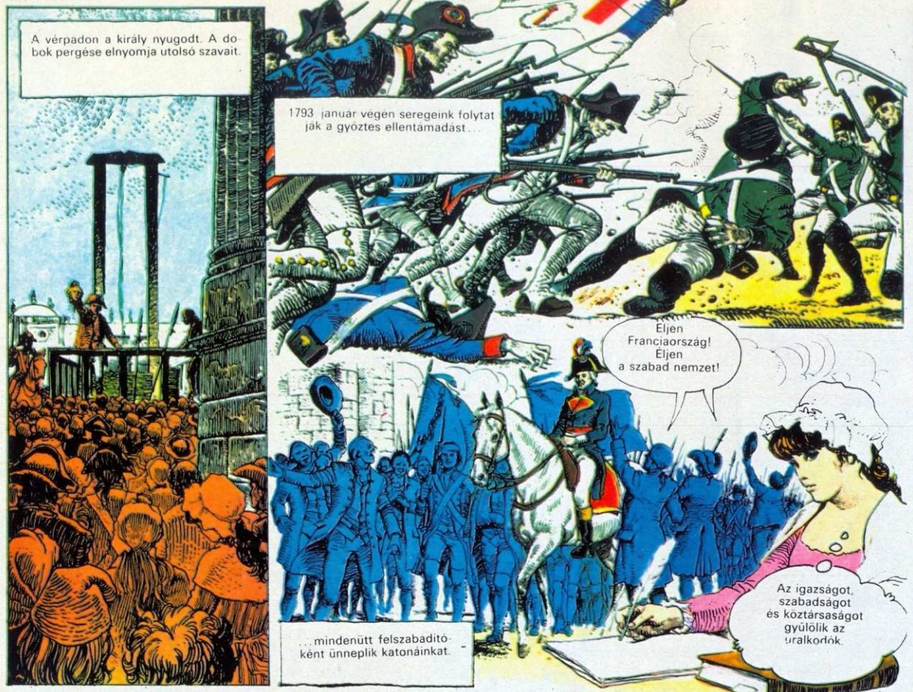

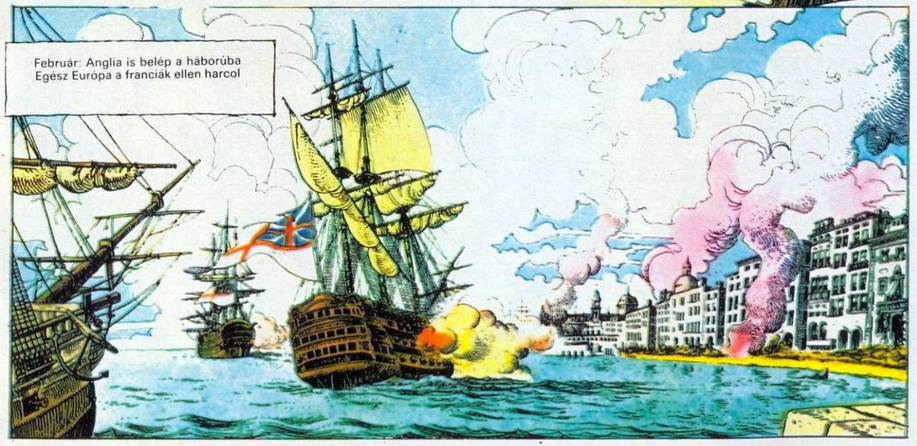

JÁTÉK A NEVEKKEL

A felsorolt neveket mind illik ismerni, mert a magyar történelem és művelődéstörténet kiválóságai. De hogy pontosan kik voltak ök? A megadott válaszok közül a megfelelőt kell megjelölni, ha jók a válaszok, akkor kezdőbetűikből egy újabb név állítható össze, ugyancsak történelmi alak neve, akiről az Alfában nemrég szó is esett. (Figyelem, nem a nevek, hanem a válaszok kezdőbetűi számítanak!) Megfejtésül ezt a tizenegy betűs nevet kell beküldeni a szerkesztőség címére (Alfa, Budapest, 1525. Pf. 46.) szeptember 20-ig. A megfejtést decemberi számunkban közöljük. Jó keresgélést kívánunk!

1. **Id. Andrássy Gyula gróf**
   - hadvezér a szabadságharcban, később kivégezték
   - miniszterelnök és külügyminiszter a kiegyezés korában
   - lóistállójáról híres főnemes, Rákóczi Ferenc barátja
2. **Bajor Gizi**
   - tanárnő, Eötvös Loránd fizikus bizalmasa
   - írónő, híres regénye a leányiskolákról szól
   - színésznő, akit saját férje ölt meg
3. **Corvin János**
   - bécsi polgárlány fia, apja Mátyás király
   - Mátyás király örököse és utóda a trónon
   - dalmát mozitulajdonos a régi Budapesten
4. **Gaál Mózes**
   - ifjúsági író, hírlapíró
   - olimpiai bajnok, gerelyvető
   - erdélyi politikus, Apafi Mihály munkatársa
5. **Ganz Ábrahám**
   - zaklatott életű iparos, a Ganz-művek alapítója
   - széles körű biológiai kutatások irányítója a múlt században
   - híres feltaláló, a Ganz-féle részecskegyorsító alkotója
6. **Gulácsy Lajos**
   - színes elbeszélések és versek írója
   - olasz városok festője, különös álomvilágú képeiről híres
   - futurista zeneszerző, leghíresebb műve a Kék Duna keringő
7. **Gyulai Pál**
   - esszéíró, kritikus, irodalomtörténész
   - várvédő vitéz, a török ellen győzelmet aratott Gyulán
   - színművész, a Nemzeti Színház háziszerzője
8. **Heltai Gáspár**
   - nyomdász, történetíró, meseíró
   - teniszbajnok, Horthy Miklós szárnysegédje
   - dalszövegíró, híres operettek szerzője
9. **Hevesi Sándor**
   - híres fizikus, a Budapesti Műszaki Egyetem alapítója
   - színiigazgató, rendező, Shakespeare remek ismerője
   - emigráns magyar politikus, Kossuth munkatársa
10. **Hunyady Sándor**
    - Hunyadi László öccse, aki gyermekkorában meghalt
    - regény- és drámaíró, híres novellista
    - filmrendező és operatőr Hollywoodban
11. **Kittenberger Kálmán**
    - vadász, a Magyar Nemzeti Galéria egykori igazgatója
    - Afrika-utazó, vadász, író
    - kutató, az Amazonas vidékének magyar felfedezője.

Lambert polgártársnő a „Hazafiak és honleányok testvéri társaságába" jár...

...ez a társaság a jakobinusok egyik székházában ülésezik. Egyike azon kevés kluboknak, ahová nők is elmehetnek...

Az éheztetés a girondisták műve! Olyan emberek kellenek vezetőnek, mint Robespierre, Marat, Danton és Saint-Just!

A lány bátyja, Antoine ugyancsak hazafi, de mérsékeltebb nézeteket vall.

Csalódni fogsz, Marie. Látod, csapataink Neerwinden alatt már vereséget szenvedtek.

1793 márciusa, a borzalom hónapja. Vendée tartományban háború... 300 ezer ember harcol...

Április 6-án Dumouriez be akar vonulni Párizsba, hogy a royalistákat támogassa, de katonái megakadályozzák. Az árulót az osztrákokhoz menekül.

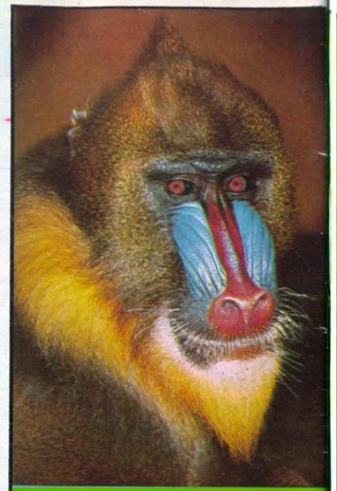

MAJOMVILÁG

Hasonlítunk? Ezt némi borzongással, némi vicces öngúnnyal és némi elképedéssel szokták egymásnak mondogatni az állatkerti látogatók. A majmok a ketrecben grimaszokat vágnak, vakaróznak és... és olyan mozdulataik vannak, mintha csak magunkat látnánk torz tükörben. A dolog fordítottja csak ritkán jut eszébe kritikai érzékkel megáldott embereknek s néha egy-egy elszabadult képzeletű rajzolónak. Hátha a majmok néznének minket, embereket, amint egy ketrecbe zárva... stb... Miután pedig élő (és pusztuló) lényekről van szó, érdemes elgondolkodnunk. Miért is olyan magától értetődő az, hogy mi emberek ketrecbe zárunk állatokat, pusztítjuk őket, pedig alig-alig vesszük észre, hogy a magunk életterét is pusztítjuk. Ha pedig a hétvégi házból a kilátást akadályozza egy-egy nagy fa, amelyet tilos kivágni, akkor gázolajjal „megkezeljük" és kiszárad, kidől. Olyan rövidlátás ez, amelyre még a kikacagott majom is szégyenkezve gondol. Lehet, hogy mi vagyunk ketrecben? Weöres Sándor híres versében úgy vélekedett: „egyiké majom-mennyország, másiké majompokol..."

Lepaktálnak az arisztokratákkal, Marie, elveszett az ügyünk!

Nem! Életre-halálra folytatjuk a harcot, Antoine!

A Hegypárt is így gondolkodik. Csak a girondisták haboznak...

A forradalomnak legtöbbet a kételkedés árt!

Ideje indulni az esti találkozóra. Lambert polgártársnő megosztja idejét a klub...

...és bátyja műhelye közt.

Az élelem drága, a gyülések pedig semmit sem változtatnak!

Mert az arisztokraták nem adják fel..

Őket nem érdekli, ha a nemzet a vesztébe rohan. Csak a saját kiváltságaikkal törődnek!

Hol jártál?

„Vannak, akik Olaszországban nyaralnak, mások NDK-ba mennek" – az pedig, aki így használja némelyik ország nevét, a nyelvet sérti. Ha egy ország nevében az „ország" szó szerepel, akkor ezt határozott névelő nélkül használjuk, tehát Olaszországba utazunk (ugyanígy Spanyolországba, Lengyelországba stb.), ugyancsak névelő nélkül használjuk az idegen alakú országneveket, amelyekben a magyar „ország" szó nem szerepel: Hollandiában, Dániában, Jugoszláviában, Kínában stb.

De egészen más a helyzet, ha egy ország nevében az államformát jelölik! Nem lehet Szovjetunióba utazni, csak a Szovjetunióba! Nem nyaralhat valaki NDK-ban, csak az NDK-ban és nem lakik senkinek a nagynénje Egyesült Államokban, csak az Egyesült Államokban! Az országokkal és a népnevekkel ugyancsak sok a csúnya szöveg. Ma már – talán – mindenki tudja nálunk, hogy nem mindenki román, aki román állampolgár. De aki jugoszláv állampolgár, az sem „jugó", ahogyan néha hallani: „találkoztam egy jugó sráccal"... nemcsak azért, mert a „jugó" egyszerűen delet jelent, a „Jugoszlávia" elnevezés annyit tesz: „délszláv ország", hanem azért sem, mert szegény „jugó" srác vagy szerb, vagy magyar, vagy horvát, dalmát stb.! Érthető, hogy a beszédben egyszerű megoldásokra törekszünk, s aki Ausztriából jött, az osztrák, aki Franciaországból, az francia stb... De azért a leegyszerűsítés oltárán nem érdemes értelmet és jó hangzást egyaránt feláldozni.

MAGYAR VILLAMOS MŰVEK TRÖSZT
1011 BUDAPEST, VÁM U. 5-7.

Az

alfa

következő,
októberi
számában:
Orrszarvú–sors

Fráter György

A gyurma lelke

Vulkánok

Cowboyok és festők

Kísértet–seregek

MINDEN ÚJSÁGÁRUSNÁL

Folytatjuk

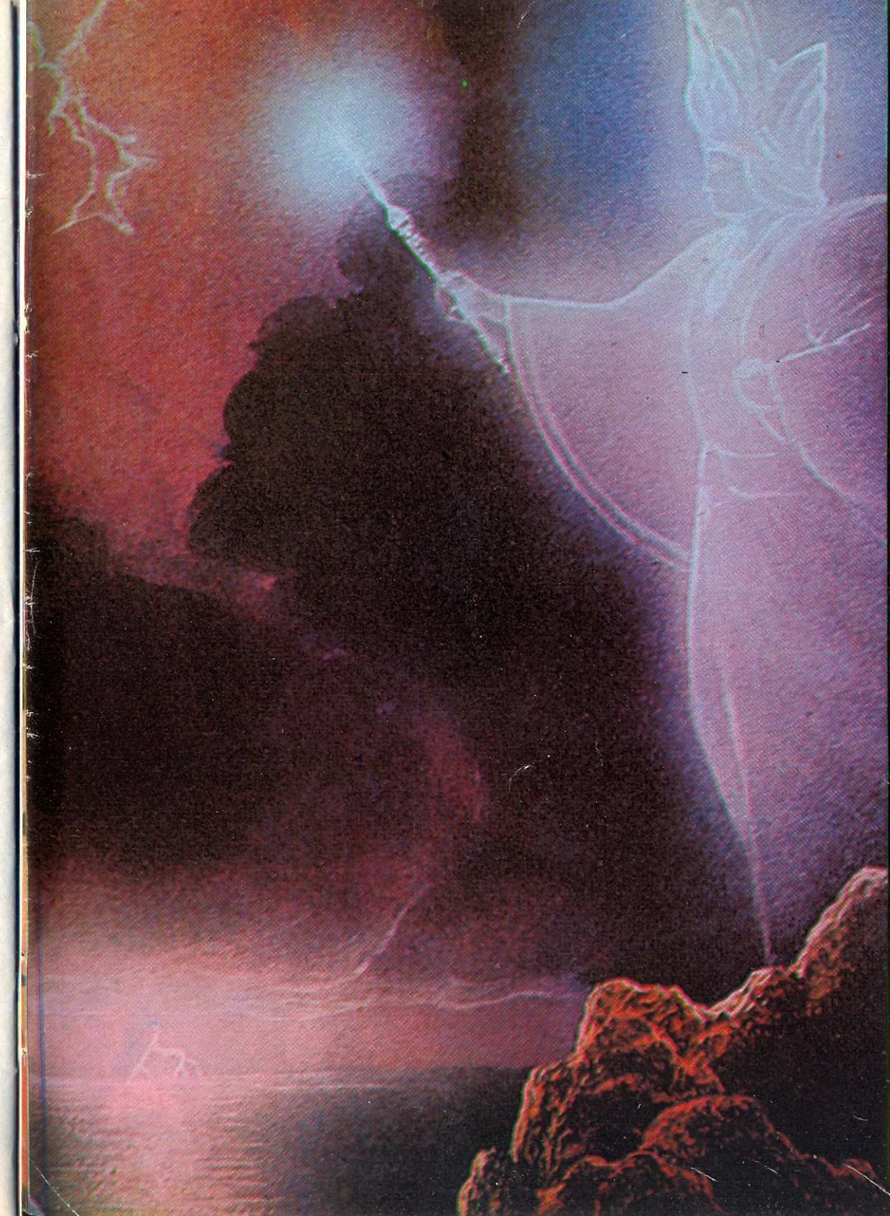

A FIRTOS LOVA

A Firtos egy 1067 méter magas csúcs, amelyről Orbán Balázs A Székelyföld leírása című művében így ír:

E havas, mely mindent uralogva, több ezer láb magasságig tornyosul fel, a székely központi havasoknak (Hargita, Osztoros) egy kiszögellő előőrse, és e vidék időképzője; amennyiben ott gyűlnek össze a jótékony esőt hullató, a vidéket termékenyítő fellegek; de ott szülemlik a vihar is; áldása és csapása e vidéknek onnan jön, azért a tisztelet és rettegés tárgya egyaránt.

És e hegy, melynek tetején egykor egyik leghatalmasabb fellegvára állott a Székelyföldnek, honann nem régen a szerzetesek szent zsolozsmái hangzottak le, nem más, mint a Firtos, Székelyföld ezen emlékezetes Szent Bernárdja.

(Hogy a térképen könnyebben megtalálható legyen, felsoroljuk a Firtos körül fekvő falvakat: Korond, Atyha, Küsmöd, Etéd, Székelypálfalva, Énlaka s egy kicsivel tovább Farkaslaka – a szerk.)

...szeszélyes képződésű sziklatornyok között emelkedik fel a hegynek magasabb északkeleti csúcsa, melynek tetőlapján állott Firtos vára.

Firtos várából még jelentékeny romok maradtak fel, ezredévek viharaival megküzdött falai még több láb magasságban fennállanak most is...

A várral átellenben nyugatra egy kis önálló csúcs van... Ennek Énlakára néző meredek oldalán egy zöld bokroktól körülnőtt omladvány van, mely távolról tekintve felnyergelt és kantározott ló alakját utánozza. Ezt Firtos lovának hívják... Amennyiben fehér, jó időt, ha elsötétül, tartós esőt várnak.

Ezen lóról a rege az, hogy Firtos várában szép tündérleány lakott, ki titkon egy szép leventét szeretett; atyja, s a tündértörvény tiltá az alacsonyabb származású emberfiával való viszonyt; de ez akadály nem gátlá az egymást szeretőknek összejövetelét, ott a kertnek aranysarkú filegoriájában találkoztak tanútlan, néma éjjeleken. Egy szép holdvilágos estén fellovagolt a hegy meredek szirtén a levente, szerelmes tündérje ott várta epedve a hegy ormán, s kezét nyújtá, hogy felsegélje; de ekkor a ló elsiklott, mind lezuhantak. A két szerető egybeölelkezve zúzódott össze a szirt élén, a halálban ekként egyesülve, a ló pedig fennakadva, alakja odatapadott a hegy oldalára.

A Keselyű-tető déli aljában a Tóbiáskő nevű lankán van egy kocsi alakú sziklacsoport. Tündér Ilona kocsija ez, melyen Firtos tündérei kocsikáztak a holdvilágos éjeken; de egyszer önfeledett mulatozásaik közt az idő eltelvén a kakas megszólalt s a kocsi kővé változott.

...S most búcsút veszünk az annyi érdekest s oly sok élvet nyújtó Firtostól – fejezi be leírását Orbán Balázs 1888-ban.

1435 HELYETT...

Legtöbbször a karácsonyfa alatt jelenik meg, amikor az ember nyolctíz éves. És egész este alig fér hozzá, mert az apja, meg a nagybátyja játszik a kisvasúttal...

Aztán a játéknak, a játékok korának vége, és a kisvasút a többi gyermekjátékkal együtt lomtárba kerül.
Ha nem, akkor az azt jelenti, hogy a kisvasútból modellezés lett. Mit jelent ez? Azt, hogy a tulajdonos lehet tizenöt, harmincöt, vagy éppen ötvenöt éves. Azt, hogy a címben szereplő szám, az 1435 nem Hunyadi János valamelyik csatájának évszáma, hanem milliméter, amely helyett a vasútmodellező más millimeterekkel küszködik. A valódi vasút ugyanis pontosan 1435 milliméteres nyomtávval épül, vagyis ennyi a két sín belső oldala közötti távolság. A modellvasutak pedig ennek különböző arányú kicsinyítésével készülnek. És – modellről lévén szó – ez a kicsinyítési szám nagyon fontos, mert nemcsak a vágányra, a mozdony méreteire, de a jelzőlámpákra, a hidakra és az épületekre is vonatkozik. Négyféle méretet találunk világszerte a modellezők terepasztalain, a legnagyobbat, a 35 milliméteres változatot a legritkábban. Ez a méret maradt meg „játék" formában, amikor kap az emberfia néhány méternyi sínt, egy mozdonyt és néhány kocsit. Érthető, hogy ilyen nagy méretben – ez negyvenegyszeres kicsinyítést jelent – csak megfeketősen nagy területen lehetne „igazi" terepasztalt építeni. Képzeljük el, hogy ebben az arányrendszerben egy tízméteres épület (körülbelül három emelet) már 24 centiméter magas volna, egy valamirevaló templomtorony vagy egy vár bástyája, netán egy gyárkémény pedig félméteres. S ehhez hasonló, óriási távolságokra is volna szükség, hogy egy vágányt olyan magasra vezessünk, hogy a másik fölött hídon tudjon átmenni...
A népszerű méretek a H0 (há-nulla), a TT és az N. A HO 87-szeres kicsinyítésű, vagyis nyomtávolsága 16,5 milliméter, az N ennek fele, tehát kilenc milliméter, vagyis 160-szoros kicsinyítés, a kettő közötti TT nyomtávolsága 12 milliméter. Nem véletlen, hogy a modellezők körében a H0 a legnépszerűbb, hiszen még elég nagy ahhoz, hogy élvezhető, jól látható berendezésekkel,

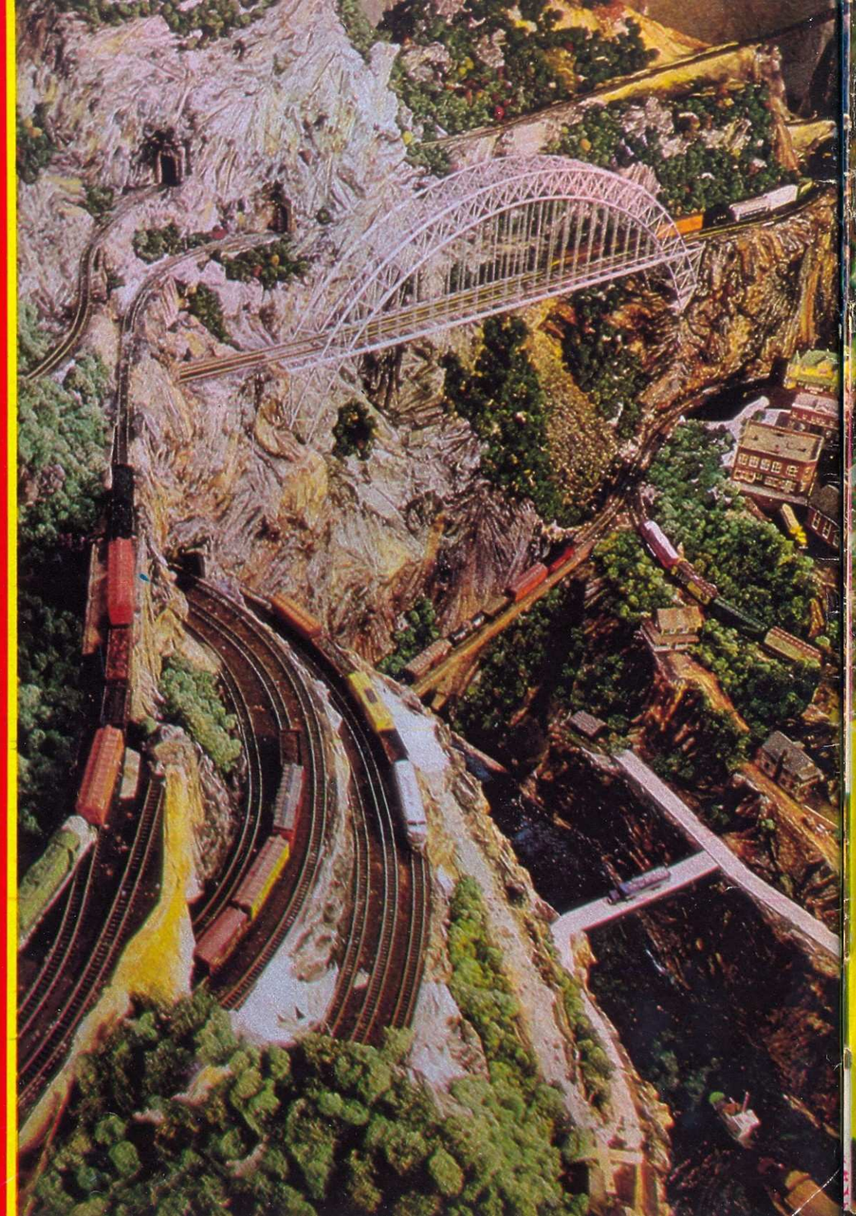

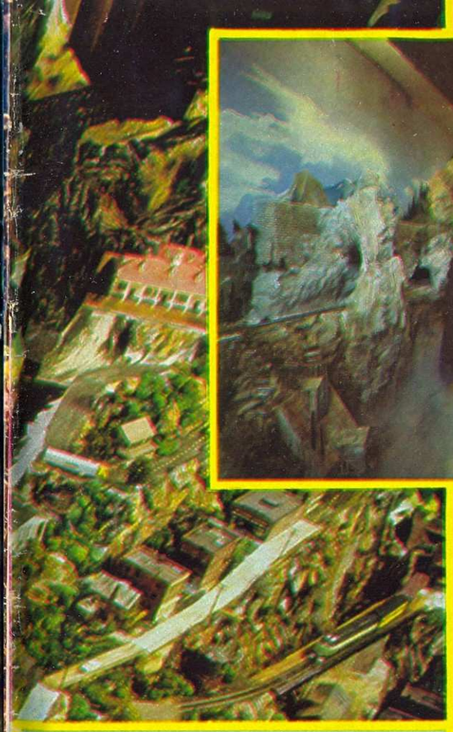

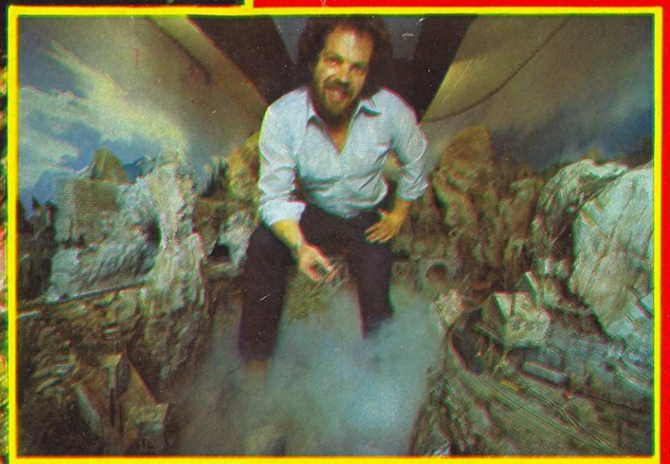

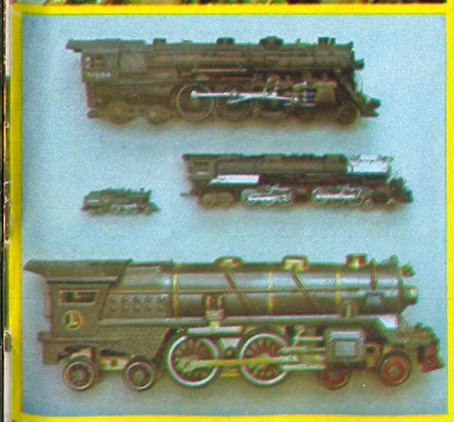

úgynevezett műtárgyakkal telepítsék körül a vasútvonalat, de már elég kicsi ahhoz, hogy viszonylag nagy „terepet" ábrázolhasson.

Aki maga is foglalkozott már vasútmodellezéssel, vagy ismerősénél, esetleg egy kiállításon megállt és akár órákon át bámulta a csodálatos terepasztalt, az tudja, hogy a vasútmodellezésben kétféle „irányzat" létezik. Az egyikféle modellezési iskola az üzemmódot tartja legfontosabbnak. Sok vágány, sok váltó, rendező pályaudvar... a mozdonyok és kocsik nem föltétlenül járnak be hosszú pályákat, hanem tolatnak, váltókon és vakvágányokon át ide-oda közlekedve át- és átrendezhetők a szerelvények.

A másik „iskola" tájképi, kedvence a hosszú, nyílt pálya, amelynek lehetőleg minél romantikusabb, mozgalmasabb a vonalvezetése. Az egyik vágány meredélyen kúszik fel és eltűnik egy hegyi alagút szájában, a másik tóparton vezet, majd a víz fölött hídon megy át, dombok, sziklák között kanyarog.

Ezzel még nem ért véget a modellezési lehetőségek felosztása. Mindkét esetben ugyanis vannak olyanok, akik valóságosan létező pályaudvarokat, hegyi vasutakat „másolnak át" a terepasztalra, és olyanok, akik fantáziájukra támaszkodva, kitalált terepet építenek. Egyvalami mindkét esetben közös, mégpedig az, hogy a terepnek, a vágány vezetésének, a műtárgyaknak valószerű, logikus rendben kell elhelyezkedniük, vagyis úgy, hogy akár „valóságosak" is lehetnének. Ennek egyszerű az oka, szó sincs valamiféle „központi szabályról". Ha egy terepasztalt túlságosan megtömünk, ha egymás hegyén-hátán híd, alagút, szél- és vízimalom, pályaudvar és várkastély, erdő és vasúti feluljáró, és még ki tudja, mi minden sorakozik, akkor élvezhetetlen az egész. Olyankor nem kelti bennünk azt a kedves, játékos érzést, hogy „majdnem igazi"...
A mértéktartást egyébként „elősegíti" az, hogy nagyon kevés olyan ember van, aki például egy harminc-negyven négyzetméteres pincét vagy padlást berendezhet, ahol elfér egy hatalmas terepasztal, ahol a szerelvények „hosszú métereken" át nyílt pályán futhatnak, vagy ahol annyi helyünk van, hogy a vágányt igen magasra fölemelhetjük (ahhoz, hogy a H0 méretben a vágány fölött átívelő hídra vezessük a másik vágányt, legalább kétméternyi útra van szükség, másként nemcsak hamis lesz a túl meredek vágány, de bizonytalan is, ha a mozdony képtelen a szerelvényt felvontatni).
A tájképi vasútmodell igen fontos tartozéka újabban a háttér. Valószínűleg azért született meg, hogy még szebbé, hihetőbbé tegye a modell pályáját. A terepasztal „valóságos" hegyei alig néhányszorosát teszik ki a szerelvény magasságának, amely befut egy alagútba, mert áthághatatlan, magas hegy alatt kell végigmennie... Ez a magas hegy pedig már a háttér festménye, szépen összehangolva a papírból, vagy műanyag habból épült „valódi" dombokkal. Némi ügyes megvilágítás kell még hozzá, és teljes az illúzió.

Az elektronika persze a tájképi vasútnál is fontos szerepet játszik, például azzal, hogy a vonat befut az alagútba, majd csak jó idő múlva jelenik meg a túloldalon, és „hosszú menetidő" után fut be az újabb állomásra.

Egyfolytában hidakról, alagutakról és sziklákról beszélünk... A vasútmodellezők természetesen elsősorban a hegyi vonalvezetést kedvelik, hiszen... hiszen egy síkvidéki vasúton sem hídra, sem alagútra, sem a hegyoldalon, sziklák alatt robogó vonatra nincs szükség. Meg aztán, a síkvidéken minek is kanyarodna vissza (két-három méternyi út után) a vonal? A hegyvidék mélyében vagy a szikla mögött nyugodtan visszakanyarodhat, vagyis biztosítjuk a hosszú vonalvezetést, anélkül, hogy túlságosan nevetséges, értelmetlen lenne a visszakanyarodás.

Aki nem szereti, nem ismeri a vasútmodellezést, gyakran fölteszi a kérdést, mire való? Értelmes dolog-e, hogy felnőtt férfiak, érettségire készülő fiatalok leülnek egy házikókkal, hidacskákkal és tükördarabokkal kirakott patakkal, tóval, papírsziklákkal teli „babavilág" elé, aztán órákon át képesek nézni, amint a vonatok fáradhatatlanul száguldanak... Ráadásul mindez nagyon sok pénzbe kerül, hiszen valamirevaló modellező asztalán legalább három mozdony áll készenlétben. Aztán a kocsik tucatjai, aztán... Aztán elérkeztünk a legfontosabbhoz. Mindez nagyon sok munkába kerül. És ez benne a legszebb!
Az a bizonyos „valamirevaló" terepasztal sok száz munkaóra gyümölcse, hiszen ha valaki még az épületeket, hidakat is készen vásárolja, akkor is megfelelő pepecselséssel kerül minden a helyére. Hát még, amikor „egyedi" darabok készülnek! Utána végre le lehet ülni az asztal mellé és élvezni a tájban robogó vonatok forgalmát.

alfa

A FIRTOS LOVA